

Alexi Martinmäki

“Ei viattoman veri vapise”

Henkrikollisuus Vaasan läänissä toisen maailmansodan jälkeen: tekijät,
tekotavat ja rangaistukset (1945–1950)

Maisterintutkielma

Historia

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Toukokuu 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Aleksi Martinmäki	
Työn nimi “Ei viattoman veri vapise” Henkirikollisuus Vaasan läänissä toisen maailmansodan jälkeen: tekijät, tekotavat ja rangaistukset (1945–1950)	
Oppiaine Suomen historia	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Toukokuu 2023	Sivumäärä 46
Tiivistelmä <p>Maisterintutkielmani käsittelee henkirikollisuutta toisen maailmansodan jälkeisessä Vaasan läänissä. Tutkielman ajanjakso sisältää vuodet 1945–1950, joihin sisältyy sodan loppu, ja yhteiskunnan ensiaskeleet palatessa sodasta rauhaan. Rauhaan palatessa henkirikollisuus lisääntyi merkittäväällä tavalla kenttäarmeijan kotiuttamisen jälkeen, ja vuosien 1945–1948 välinen aika sisältää Suomen itsenäisen historian toiseksi korkeimman henkirikollisuusaallon. Rintamalta palaavat sotilaat, siirtoväki, yhteiskunnalliset puutostilat ja näistä johtuva yleinen rauhattomuus näkyivät myös yleisenä henkirikollisuuden nousuna.</p> <p>Primäärilähteinä tutkielmassa käytän Vaasan hovioikeuden ja useiden alioikeuksien pöytäkirjoja. Näiden lisäksi käytän Suomen virallisia tilastoja ja Suomen tilastollisia vuosikirjoja kartoittaessani henkirikollisuuden määriä niin Suomessa kuin Vaasan läänissä.</p> <p>Tutkielmassa selvitän Vaasan läänin henkirikollisuuden tekotapoja ja teonpiirteitä, sekä tarkastelen Vaasan hovioikeuden asettamia rangaistuksia henkirikosten osalta. Työni metodeina toimivat lähiluku ja laadullinen analyysi. Tutkielmaa varten koodasin Vaasan hovioikeudelle alistettujen päätöstaltioiden pohjalta kattavat taulukot henkirikoksiin liittyvien tekijöiden osalta, ja näitä taulukoita käyttäen analysoin henkirikoksia erottavia ja yhdistäviä muuttujia. Käyn myös case-esimerkkien kautta läpi yksittäisiä henkirikoksia, jotka mahdollistavat tarkemman analyysin tapauskohtaisesti. Näiden avulla lähestyn tutkimusaihetta sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti.</p> <p>Tutkielmassa selviää Vaasan läänin henkirikollisuuden suuret linjat, ja tarkempia kuvauksia tekijöiden ja tekotapojen osalta. Olen myös huomionnut alioikeuksien tuomitsemat rangaistukset, ja miten hovioikeus on päättänyt muuttaa rikosnimikkeitä ja rangaistuksia. Valtaosa tapahtuneesta henkirikollisuudesta oli miesten välistä, äkkipikaisuudesta johtunutta puukotusta, mutta tutkielmassa selviää myös erilaisten tapausten myötä henkirikollisuuden taustalla olevia synkempiä motiiveja ja taustoja.</p>	
Asiasanat: Henkirikollisuus, rauhan aika, Vaasan lääni	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkimuksen tausta ja tavoitteet.....	1
1.2. Aikaisempi tutkimus.....	5
1.3. Lähdeaineisto ja rajaukset.....	6
1.4. Menetelmät ja kriminologiset teorit.....	9
2. Henkirikollisuus Suomessa toisen maailmansodan jälkeen.....	12
2.1. Henkirikollisuus Suomessa valtakunnallisella tasolla.....	12
2.2. Henkirikollisuus Vaasan läänissä.....	15
3. Tekijät, tekotavat ja rangaistukset.....	18
3.1. Puukot, teräaseet ja tylpät esineet surma-aseina.....	20
3.2. Yleistyneet ampuma-aseet osana henkirikollisuutta.....	24
3.3. Naisten ja perheiden sisäinen henkirikollisuus.....	28
3.4. Raiskaukset osana henkirikollisuutta.....	34
3.5. Rangaistukset ja motiivit.....	37
4. Päätäntö.....	45
Lähteet.....	48

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Maisterintutkielmassani tutkin henkirikollisuutta sodan jälkeisessä Vaasan läänissä vuosina 1945-1950. Opinnäytteen tarkoituksena on luoda kokonaiskuvaa alueen henkirikollisuudesta, ja näitä rikoksia yhdistävistä tekijöistä. Henkirikokset käsittävät tämän tutkielman puitteissa tapot, murhat, sekä kuolemaan johtaneet pahoinpitelyt. Henkirikollisuuden määrä ja muodot toimivat keskeisenä indikaattorina sodasta rauhaan siirtyvän Suomen problematiikan tutkimuksessa.

Henkirikoksen määritelmänä käytän vuonna 1945 voimassa ollutta rikoslakia (39/1889). Maisterintutkielmassa olen määritellyt rikokset siis tämän rikoslain mukaan, vaikka osa saattaakin poiketa nykyisestä lainsäädännöstä. Rikoslain 21. luku kriminalisoi toisen henkeen ja terveyteen kohdistuvia tekoja ja sisältää murhan, tapon ja kuolemaan johtaneen pahoinpitelyn määritelmät. Rikoslain 21. luku 1. § määrittelee teon murhaksi, jos tekijä on *”surmaamisen aikomuksessa vakain tuumin ottanut toiselta hengen tuomittakoon murhasta kuolemanrangaistukseen taikka kuritushuoneesen elinkaudeksi ja kansalaisluottamuksensa menettäneeksi.”* Tapoksi lain 2. § puolestaan määrittelee teon, jossa tekijä *”Jos joku, surmaamisen aikomuksessa, pikaistuksissa on ottanut toiselta hengen; tuomittakoon tahallisesta taposta kuritushuoneesen vähintään kahdeksaksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi taikka elinkaudeksi.*

Jos tapettu, ilman tappajan syytä, oli törkeällä loukkauksella tai erinomaisella väkivaltaisuuudella tappajan vihastuttanut, taikka jos asianhaarat muuten ovat erittäin lieventävät; olkoon rangaistus kuritushuonetta vähintään neljä ja enintään kahdeksan vuotta, taikka, jos sellaisessa kohtauksessa tapettu on sukulainen suoraan ylenevää polvea taikka aviopuoliso, kuritushuonetta vähintään kuusi ja enintään kaksitoista vuotta.”

Rikoslakiin on säädetty perusteita, joiden nojalla tappo voidaan katsoa murhaksi. Tällaisia perusteita ovat muun muassa *erittäin raa’alla tai julmalla tavalla tai vakaasta harkinnasta tehty tappo sekä virkamiehen tappaminen.* Kuolemaan johtanut pahoinpitely puolestaan määritellään 4. §:ssä näin: *”Joka, ilman tappamisen aikomusta,*

tahallansa pitelee toista niin pahoin, että tämä sen johdosta kuolee [...]”. Laki myös määrittää kansalaisluottamuksen menettämisen osaksi edellä mainittuja rangaistuksia 7. §:ssä näin: “[...] julistettakoon kaikissa näissä tapauksissa kansalaisluottamuksensa¹ menettäneeksi.”²

Siirtyminen sodasta rauhaan ei sujunut kivuttomasti Suomessa. Rintamalta palanneet miehet vaihtoivat aseensa arkielämän työkaluihin, ja joutuivat opettelemaan elämään muuttuneessa maailmassa. Rintamalla omaksuttu erilainen moraalinen aiheutti välinpitämättömyyttä lakia kohtaan, ja tämä heijastui niin elämään siviilissä, kuin normalisoitumisen kautta koko yhteiskuntaan.³ Heikko taloustilanne, puutokset elintarvikkeissa, sekä katkeruus hävitystä sodasta vaikuttivat yhteiskuntaan merkittävällä tavalla. Jatkuva elintarvikepuula oli asettanut ihmiset epätoivoiseen mielentilaan, jossa omaisuusrikokset normalisoituivat jo sodan aikana, ja tämä trendi jatkui rauhaan palatessa.⁴

Tämä väkivaltaisuuksien lisääntyminen sodan jälkeisessä Suomessa ei ollut anomalia, vaan yleinen trendi rauhaan palaavilla alueilla. Kuitenkin Suomessa tämä lisääntynyt väkivalta oli poikkeavan suurta verrattuna moneen muuhun toiseen maailmansotaan osallistuneeseen maahan. Aikalaisluokittelu asetti Suomen “mustaksi maaksi”, joka tarkoitti Suomen siirtyneen henkirikollisuutta väkilukuun suhtautaneessa taulukossa alimpaan luokkaan.⁵ Tämä luokitus tarkoitti, että valtiossa suoritettiin yli neljä henkirikosta 100 000 asukasta kohden.⁶ Vaikka sota oli ohi, eivät väkivaltaisuuksien olleet loppuneet Suomessa. Suomen erityislaatuisuutta muihin Pohjoismaihin verrattaessa korostaa seuraava taulukko.

---

¹ Kansalaisluottamuksen menettänyt henkilö ei ollut äänioikeutettu, vaalikelpoinen, eikä tämä voinut toimia todistajana oikeudessa.

² Rikoslaki (39/1889) 21. luvut 1, 2, 4 ja 7.

³ Hietanen 1992, 174.

⁴ Tarjamo 2006, 342.

⁵ Verkko 1949, 52.

⁶ kts. taulukko 1.

Taulukko 1. Henkirikollisuus Pohjoismaissa ennen toista maailmansotaa ja sen jälkeen 100 000 asukasta kohden. Lähde: Kemppainen 2020, SVT XXIII Oikeustilasto 87, taulukko 7, 8; SVT XXIII Oikeustilasto 84, 10.⁷

Vuosi	1938	1945	1946	1947	1948	1949	1950
Suomi	4,39	6.36	4.54	3.89	4.19	2.95	2.89
Ruotsi	0.44	0.59	0.68	0.38	0.70	0.55	-
Norja	0.72	3.06	0.22	0.41	0.38	0.34	-
Tanska	0.24	1.29	0.44	0.75	0.93	1.18	1.12

Taulukko antaa kuvaa maiden tilanteista henkirikollisuuteen nähden ennen sotaa ja sen jälkeen. Jokaisella maalla on kuitenkin käytössään erilaiset tavat tilastoida henkirikollisuutta, vaikka rikosnimike olisikin sama.⁸ Tästä syystä taulukon perusteella ei voida tehdä suoranaista vertailua maiden välillä, mutta se antaa osviittaa suurista linjoista, ja osaltaan korostaa Suomen poikkeuksellisuutta henkirikosten osalta. Taulukosta voidaan myös havaita, kuinka sota näkyi vähemmän yllättäen suoraan henkirikoksissa miehitettyjen maiden (Norja ja Tanska) osalta verrattaessa puolueettomana pysyneeseen Ruotsiin. Vuoden 1945 tilastot osoittavat Norjassa ja Tanskassa hälyttävän korkeita henkirikoslukuja muihin vuosiin verrattuna.

Sodasta rauhaan siirtyminen on usein pitkä, ja ponnisteluja vaatinut prosessi. Tätä tapahtumaa voidaan kuvailla rauhankriisinä, jolla viitataan siihen, kuinka kansalla oli vaikeuksia palata takaisin rauhaan, eikä sodan jälkeinen aika ollut suoranainen helpotus.⁹ Rauhankriisi kuvaa uuden arjen haasteita ja ongelmia, joita yhtäkkinen muutos luo ihmisille sodan jälkeisessä yhteiskunnassa. Sodan jälkeinen rauha oli haaste valtiolle ja erilaisiin ongelmiin pyrittiin löytämään ratkaisuja. Haasteita olivat yleinen

⁷ Taulukkoon on merkitty Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan henkirikollisuus 100 000 asukasta kohden, kun lapsenmurhaa ja kuolemantuottamusta ei oteta huomioon. Luvut pohjautuvat kuolemansyytilastojen tietoihin surmatuista henkilöistä. Kaikkia tietoja ei ole saatavilla, joten niitä merkitään taulukossa merkillä -. Islannista vastaavia tietoja ei ole saatavilla.

⁸ Anttila & Törnudd 1983, 52.

⁹ Karonen 2006, 18-20.

demobilisointi, poliittisten ja taloudellisten ongelmien ratkaiseminen, yhteiskunnan rahoittaminen, veteraanien integrointi siviiliyhteiskuntaan, erilaisissa hankalissa tilanteissa olevista ihmisistä huolehtiminen sekä henkisten vaurioiden minimointi.¹⁰ Myös yhteiskunnan vähentynyt kontrolli resurssien puutteellisuuden takia on yhteydessä tähän ilmiöön, sillä kontrollin vähetessä viranomaisten edellytys yhteiskunnan tilanteen hallitsemiseksi väheni ja ihmiset syyllistyvät enemmän rikoksiin.¹¹

Moni edellä mainituista tekijöistä vaikuttaa henkirikollisuuteen. Joukkojen demobilisointi tuo suurin joukoin väkivaltaan turtuneita, ja sodan kauhuista selvinneitä sotilaita takaisin väestön pariin, ja heillä on omat ongelmansa yrittäessään sopeutua taas rauhaan.¹² Yhteiskunta oli pitkään kärsinyt puutostiloista esimerkiksi ravinnon suhteen, mikä ajaa ihmisiä rikoksiin, ja tätä kautta suurentaa myös väkivaltarikollisuuden riskiä.¹³

Rikollisuutta myös syntyy, kun yksilöt eivät enää voi normaalin järjestelmän heikentyneen toimintakyvyn takia tyydyttämään tarpeitaan laillisin keinoin, eikä uusiakaan laillisia keinoja ole havaittavissa.¹⁴

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Kuinka paljon Vaasan läänin alueella tehtiin surmatöitä, ja miten ne suhteutuvat koko maan henkirikoksiin?
2. Mitkä ovat henkirikollisuuden tekotavat ja teonpiirteet?
3. Miten Vaasan hovioikeus tuomitsi henkirikoksista?

---

¹⁰ Karonen 2006, 12.

¹¹ Kontula 1996, 35.

¹² Karonen 2006, 18.

¹³ Hietanen 1992, 174.

¹⁴ Anttila & Törnudd 1983, 22.

1.2. Aikaisempi tutkimus

Rikoshistoriaa ja kriminologiaa on Suomessa tutkittu verrattain laajasti. Vaikka näissä lähtökohdissa onkin koulukunta eroja, ovat molemmat oleellisia omaa tutkielmaani ajatellen.

Henkirikosten tutkiminen on Suomessa painottunut 1900-luvun alkuun, jolloin Suomessa tapahtui enemmän henkirikoksia kuin muina aikoina. Toisen maailmansodan jälkeistä aikaa on tutkittu verrattain vähemmän, johon oma tutkielmani keskittyy. Toisen maailmansodan jälkeistä aikaa koskevat (aikalais)teokset voidaan jakaa kahteen eri linjaan. Ensimmäisen luokituksen teokset käsittelevät vaaran vuosia,¹⁵ ja lähestyvät aikakautta enemmän poliittisista näkökulmista. Toisen linjan teokset käsittelevät aikakautta jälleenrakentamisen ja selviytymisen näkökulmasta. Nämä linjaukset ovat kuitenkin luoneet pohjan myös 2000-luvun tutkimuksille.

Suomalaisen kriminologian edelläkävijä, Veli Verkko, ja hänen tutkimuksensa viitoittavat Suomen rikoshistoriaa sotien jälkeiseltä ajalta. Verkko on tunnettu työstään väkivaltarikollisuuden tilastoperusteisuuden selittämisestä sekä suomalaisen rikostilastojärjestelmän kehittämisestä ja uudistamisesta. Toisissaan hän liitti alkoholikäytön ja kansanluonteen väkivaltarikollisuuteen. Vaikka Verkon teokset ovat jo luettavissa aikalaislähteiksi, ne löytävät paikkansa myös nykytutkimuksissa. Verkon tuotanto on merkittävä kriminologian tutkimuksen kehittämisessä Suomessa, vaikka jotkut hänen esittämistään teorioista ovat vuosien varrella menettäneet kannatusta.¹⁶

Tutkimuksessa täytyy myös huomioida sosiologiset lähestymistavat. Janne Kivivuoren teokset käsittelevät aiheita kriminologian näkökulmasta, mutta hän on omistautunut myös historiallisempaan aspektiin. Esimerkiksi *Rikollisuuden syyt.* (2008) ja *Kriminologia* (2018). Kriminologia tutkii rikoskäyttäytymistä ja siitä seuraavia sosiaalisia, eli yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä reaktioita.¹⁷

---

¹⁵ Vuodet 1944-1948, epävarma ajanjakso jolloin suomen pelättiin muuttuvan kommunistiseksi valtioksi joko Neuvostoliiton miehityksen tai kommunistisen vallankaappauksen johdosta.

¹⁶ Verkon mukaan Suomen poikkeuksellisen suuriin henkirikosmääriin vaikutti vahvasti suomalaisten "heikko viinapää."

¹⁷ Kivivuori 2008, 17.

Jyväskylän yliopistosta kirjoitetut Sanna Kemppaisen ja Sampo Taskisen pro gradu tutkielmat ovat myös osana viitoittamassa omaa tutkielmaani, ja ovat auttaneet sekä tutkielman rakenteen kuin tutkimuskirjallisuudenkin osalta. Petri Karosen ja Kerttu Tarjamon toimittama *Kun sota on ohi: Sodista selviytymisen ongelmia ja niiden ratkaisumalleja 1900-luvulla*, ja Ville Kivimäen ja Kirsi-Maria Hytösen toimittama *Rauhaton rauha: Suomalaiset ja sodan päättymisen 1944–1950* ovat sisältönsä puolesta maisterintutkielmaani sopivaa, ja käytänkin niitä oman tutkielmani tukena. Janne Kivivuoren ja muiden *Nordic Homicide in Deep Time: Lethal Violence in the Early Modern Era and Present Times* tarjoaa myös keinot oman primääriaineistoni datan selkeään keräämiseen ja käsittelyyn Historical homicide monitorin (HHM) kautta.

Myös monissa muissa maissa on havaittavissa tämä trendi, Archerin ja Gartnerin tutkimuksessa verrattiin 110 eri valtion henkirikollisuustilastoja ennen, ja sodan jälkeen. Tutkimuksen mukaan henkirikollisuus kasvoi kaikissa sotaan osallistuneissa valtioissa, olivat ne hävinneet tai voittaneet. Henkirikollisuus kasvoi erityisesti niissä maissa, joissa miestappiot olivat suuria.¹⁸ Tutkimuksessa Suomi pysyi toisaalta suhteellisen lähellä sotaa edeltäviäkin vuosia, sillä tutkimuksen otannassa oli mukana myös Suomen sisällissodan jälkeisiä, korkean henkirikollisuuden vuosia.

1.3. Lähdeaineisto ja rajaukset

Tutkimuksen primäärilähteenä käytän systemaattisesti Vaasan läänin tuomiokirjoja vuosilta 1945–1950. Tuomiokirjat sisältävät tapauskohtaisesti kaikki poliisin tietoon tulleet rikokset, joita käsiteltiin kuluneen ajan sisällä oikeudessa. Tutkielmassa käyttämäni tuomiokirjat sisältävät Vaasan Hovioikeuden pöytäkirjat, Jyväskylän talvi-, syys-, ja välikäräjien pöytäkirjat, Jyväskylän raastuvanoikeuden pöytäkirjat, Kristiinankaupungin raastuvanoikeudenpöytäkirjat, Kauhajoen tuomiokirjat, Lapuan välikäräjien pöytäkirjat, sekä Vaasan raastuvanoikeuden pöytäkirjat. Lähdeaineistoa varten kävin läpi Vaasan hovioikeuden alistettujen asioiden päätöstaltiot vuosilta 1945–1950, jonka jälkeen etsin alempien oikeuksien pöytäkirjoista tutkielmaani kuuluvia tapauksia.

---

¹⁸ Archer & Gartner 1976, 946–961.

Tuomiokirjoja käytän rikosten tapauskohtaiseen analysointiin. Niistä on usein luettavissa tapahtuman kulku (tekijän ja/tai todistajan lausunnon perusteella), rikoksesta syytetyn, sekä uhrin yleiset tiedot. Lausunnoista selviää usein myös tekijän ja todistajan väliset suhteet. Nämä tiedot, kuten ikä, varallisuus, elinkeino, asuinsija sekä siviilisääty ovat oleellisia tietoja selvitetessä tapahtumien omaisten sosioekonomista asemaa, joka on merkittävä tieto tutkimuksen kannalta. Näihin kirjoihin on myös sisällytetty aiheeseen liittyvät lausunnot, tutkintapöytäkirjat ja rikosrekisteriotteet. Näiden lisäksi käytän Suomen virallisia oikeustilastoja (SVT), sekä Suomen tilastollisia vuosikirjoja (STV), jotka sisältävät ennalta kerätyt tilastot ja toimivat tilastollisina lähteinä varsinkin muihin lääneihin verrattuna. Nämä sisältävät henkirikosten määrät suhteutettuna väkilukuun, josta on helppoa hakea verrannollisuutta myös vuosittaisella tasolla valtakunnallisesti.

Käsiteltävään aineistoon sisältyy 36 murhaa, tappoa tai kuolemaan johtanutta pahoinpitelyä, jotka ovat kirjattu hovioikeudelle alistettuihin tapauksiin vuosilta 1945–1950. Vaasan hovioikeus käsitteli kyseisellä ajanjaksolla myös paljon muissa lääneissä tapahtuneita henkirikoksia, mutta ne olen rajannut tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tämä mahdollistaa kvantitatiivisen tutkimuksen suurempien linjojen osalta, mutta ei kasva liian suureksi lähempää, kvalitatiivista tutkimusta varten. Nämä 36 tapausta kuuluvat poliisin tietoon tulleisiin ja täten hovioikeudelle alistettuihin tapauksiin tutkittavien rajausten sisällä. Tästä näytteestä puuttuu siis huomattava osuus tilastoihin merkitystä 155:stä henkirikoksesta Vaasan läänin alueella, mutta näytteen laajuus on riittävä maisterintutkielmaa ajatellen. Tilastojen ja käyttämäni aineiston välillä on kuitenkin huomattava ero, joka on mielestäni aiheellista nostaa esille. Yhtenä mahdollisuutena voidaan pitää arkistoaineistojen pirstaloitumista, jolloin aineistot eivät ole enää välttämättä siellä missä niiden kuuluisi olla. Samoin myös alioikeuksien pöytäkirjoista löytyi tapauksia, joita ei oltu käsitelty hovioikeudessa tai ainakaan asiakirjat näistä tapauksista eivät olleet päätyneet hovioikeuden arkistoitavaksi. Eräänä vaihtoehtona voidaan myös ajatella tilastojen keränneen tietonsa eri metodeja käyttäen, sillä SVT:n tilastot määrittelevät rikokset poliisin tietoon tulleina rikoksina, joten voi olla mahdollista, että joissakin tapauksissa syytteistä oltaisiin luovuttu, tai esitutkinnassa oltaisiin todettu, ettei henkirikosta tapahtunut, mutta tilastoihin merkintä olisi kuitenkin jäänyt. Rikoksia saatettiin myös selvittää vasta useita vuosia tapahtumien

jälkeen, joka voi osaltaan vaikuttaa eroavaisuuteen. Joka tapauksessa eroavaisuus on huomioitava tutkielman puitteissa.

Tämän lisäksi olen tarkastellut tutkielmassa viittä tapausta vielä lähemmin alioikeuksien pöytäkirjojen kautta. Eräänlaisina case-esimerkkeinä lähestyessä tapaukset ovat osana hahmottamassa ajanjakson henkirikoksia, ja mahdollistavat tarkemman analyysin ja kriminologisten teorioiden liittämisen henkirikollisuuteen tapauskohtaisesti. Case-esimerkeissä käytän kriminologian teorioita analyysin apuna. Tutkielmaan päätyneet viisi tapausta ovat valikoituneet lähtökohtaisesti aineiston saatavuuden ja eriäväisyyksiensä johdosta. Erilaisten henkirikosten tarkempi tutkimus on täten osanaan avaamassa Vaasan läänin henkirikollisuutta kvalitatiivisesta lähtökohdasta.

Tutkimuksen aiheen kannalta on syytä myös nostaa esille sen mukanaan tuomat eettiset ongelmakohdat. Tuomiokirjoja ei ole alun perin tarkoitettu tutkimusten lähdeaineistoksi, vaan ne ovat muodostuneet arkistonmuodostajan toiminnan tuloksena, ja niiden tarkoituksena on ollut dokumentoida ainoastaan sitä.¹⁹ On huomioitava miten aineisto sisältää arkaluontoisia tietoja, ja pitää tämä mielessä niitä käyttäessä. Arkistolähteiden käytössä on kunnioitettava sekä tiedon avoimuutta, että sen yksityisyyttä. Tuomiokirjat liikkuvat avoimen ja yksityisen tiedon rajamailla, sillä ne sisältävät arkaluontoista tietoa, joka toisaalta ei myöskään ole erityisesti salattua. Tästä huolimatta asiakirjojen käyttö tutkimuksessa, ja julkaistavan tiedon rajaaminen on loppukädessä tutkijan itsensä käsissä.²⁰

Käyttämäni aineisto pitää sisällään vastaavia arkaluontoisia tietoja, ja tästä syystä olen anonymisoinut ne henkilöt, jotka liittyvät tarkemmin käsittelemiini rikoksiin. Kvantitatiivisessa lähestymistavassa en kokenut tarpeelliseksi häivyttää asianomaisten tietoja, sillä ne ovat merkittävässä osassa tutkielman esittämiä kysymyksiä aineistolle, eivätkä tule suoranaisesti tunnistettavissa muodoissa esille.

Maisterintutkielmaan olen sisällyttänyt henkirikoksiksi rinnastettavat tapaukset, eli murhat, tapot ja kuolemaan johtaneet pahoinpitelyt. Lapsensurmat²¹ eivät sisälly

---

¹⁹ Vainio-Korhonen 2017, 40.

²⁰ Vainio-Korhonen 2017, 42.

²¹ Lapsensurmalla tarkoitetaan vastasyntyneen lapsen surmaamista, joka on oma rikosnimikkeensä. Lapsiin kohdistuneet henkirikokset ovat osana maisterintutkielmaa.

työhöni, sillä ne muodostavat oman muusta henkirikollisuudesta erottuvan ryhmänsä.²² Hovioikeuden aineistosta selviää käsiteltävien rikosten “suuret linjat”, kuten mitä, missä, ja milloin. Hovioikeuden pöytäkirjoissa käsitellään tapahtuneita kuitenkin suhteellisen suppeasti. Lyhyimmillään tapahtuneen kuvaus käsitellään muutamassa lauseessa, jonka jälkeen hovioikeus joko vahvistaa alemman oikeuden, esimerkiksi kihlakunnanoikeuden tuomion tai hylkää sen, jonka jälkeen esittää oman tuomionsa selvityksen perusteella. Hovioikeuden pöytäkirjoista kuitenkin selviää henkirikoksista syytetyt, uhrit, tekotavat, ja mahdollisia muita seikkoja, jotka olen ottanut huomioon tutkielmassa. Tapausten tarkemmat tiedot ovat saatavissa alioikeuksien aineistoista, joita hyödynnän tutkielmassani muutamien tapausten kohdalta.

Tutkielman ajanjakso käsittää vuodet 1945-1950, joihin sisältyy sodan loppu sekä sodasta rauhaan palaavan yhteiskunnan vaikeat ensiaskeleet. Aikaisemmassa tutkimuksessa on osoitettu, että jaksolle osuu itsenäisen Suomen toinen henkirikollisuusaalto vuosina 1945-1948. Tarkennan tutkielmassani kuvaa tästä jaksosta, minkä vuoksi otan vertailukohdaksi viimeisen rauhanvuoden 1938 tilanteen. Lopetusajankohta mahdollistaa tarkasteltavan ajan tarpeeksi pitkäksi, jotta henkirikollisuutta voidaan käsitellä osana rauhaan palaamisen mukanaan tuomia ongelmia. Alueellinen rajausta pitää sisällään Vaasan läänissä kyseisinä vuosina tapahtuneet henkirikokset. Käsiteltävällä ajanjaksolla Vaasan läänissä tapahtui tilastojen valossa 155 henkirikoksi määriteltyä tapausta.²³ Aiemmin tätä aluetta ei ole perusteellisesti tutkittu tästä näkökulmasta. Vaasan lääni myös poikkeaa monesta muusta läänistä sikäli, että esimerkiksi siirtoväen määrä siellä oli suhteellisen vähäinen.

1.4. Metodit ja kriminologiset teoriat

Tutkielman päämetodeina ovat lähiluku, laadullinen sisällönanalyysi, sekä Historical Homicide Monitor:in (HHM) kaltainen koodausmenetelmä, jota voidaan kuvailla datan koodamisena eräänlaiseen tietokantaan.²⁴ Tiivistettynä käsin kirjoitetut oikeuksien pöytäkirjat koodataan standardisoituun tietokantaan, josta niitä on helppoa käyttää

---

²² Rautelin 2017, 162-180.

²³ SVT XXIII 84 Oikeustilasto 4, 8, 14, 26 ; SVT XXIII Oikeustilasto 87 4, 8, 12, 16, 20; SVT VI:A 97, 41; SVT VI: A 111, 38-39.

²⁴ Kivivuori ym. 2022 4.1.

määrällisessä tutkimuksessa. Metodeina lähiluku ja laadullinen sisällönanalyysi ovat pääpiirteittäin samanlaisia, ja osaltaan laadullisessa sisällönanalyysissä käytetään teemoittelua, joka kulkee käsi kädessä HHM-koodaamisen kanssa.

Lähiluku on menetelmä, joka voidaan luokitella myös tarkaksi tekstianalyysiksi. Prosessin tavoitteena on lukea ja tutustua lähdeaineistoon useaan otteeseen, ja pyrkiä hahmottamaan siitä omia kokonaisuuksia ja käsityksiä tutkimuksesta riippuen. Tekstiin palataan aina uudestaan, ja pyritään syventymään tekstiin aina analyttisemmin. Toistojen tarkoituksena on saada käsitys tekstin sisällöstä, ja huomioida uusia yksityiskohtia, joita ei huomannut aiemmilla kerroilla.²⁵ Tutkielmani tapauksessa tutustuin Vaasan hovioikeuden ja erinäisten alioikeuksien pöytäkirjoihin, ja kävin ne useaan otteeseen läpi niin kvalitatiivisessa, kuin kvantitatiivisessakin mielessä. Pöytäkirjoihin tutustuessa sain käsityksen henkirikollisuuden vaihtelevuudesta ja pystyin analysoimaan aineiston antamaa tietoa. Useat toistot vähentävät inhimillisten virheiden määrää aineistoa tutkittaessa, ja syventävät tietämystä pöytäkirjojen tapauskohtaisiin merkintöihin liittyen. Lähiluku on myös erittäin tärkeässä roolissa tutkimuksen näkökulmasta, sillä joitakin tapauksia käsitellään useaan otteeseen ja eri teoksissa. Tästä syystä on äärimmäisen oleellista pysyä perillä pöytäkirjojen sisällöstä, ja niissä käsiteltävistä henkirikoksista, jotta kaikki tapauksiin liittyvät tiedot päätyivät mukaan tutkielmaan.

Laadullisen tutkimuksen tekemistä leimaa vahvasti halu löytää kaikki mahdolliset analysoitavat puolet aineistosta ja näin ollen laadullisessa analyysissä aineistoa pyritään katsomaan kokonaisvaltaisesti. Kuitenkin siihen liittyvien vaiheiden, havaintojen pelkistämisen sekä arvoituksen ratkaisemisen avulla pyritään keskittämään tarkastelu tiettyyn päämäärään, jotta aihe ei paisuisi liikaa. Tämä tarkoittaa, että aineistoa katsotaan vain yhdestä teoreettis metodologisesta näkökulmasta ja näin ollen keskitytään erityisesti vastaamaan esillä olevaan tutkimuskysymykseen. Lisäksi aineistosta saatuja havaintoja pyritään yhdistelemään etsimällä havainnoista yhteisiä piirteitä, joista lopuksi kootaan tulkinta valoilla olevasta tilanteesta.²⁶ Tutkielmani osalta laadullinen analyysi näkyi niin pöytäkirja aineiston, ja varsinkin tilastoaineiston käytössä. Alioikeuksien pöytäkirjoissa yhtä tapausta saatetaan käsitellä jopa satojen sivujen

---

²⁵ Pöysä 2015, 30-31.

²⁶ Alasuutari 2011, 25; 38–39; 40; 44.

verran, ja on oleellista saada esiin haluttu tieto, ilman että hukkuu kaiken epäoleellisen informaatiotulvan alle. Näin ollen on oleellista tietää mitä käyttämästään tekstistä haluaa saada selville, jolloin lähiluvun ja laadullisen sisällönanalyysin merkitys korostuu. Samoin käyttämäni tilastot pitävät sisällään valtavat määrät eri tilastoja, joista suuri osa ei liity omaan tutkielmaani, jonka takia näitäkin on pystyttävä lähestymään ns. suurennuslasien kanssa, ja etsittävä vain se tieto, joka on omaa tutkimusta ajatellen oleellista.

Tutkimusta avustavana tekniikkana käytin myös koodausta HHM:n menetelmiä hyödyntäen. Kävin hovioikeuden pöytäkirjat läpi, ja koodasin excel-taulukoihin ylös kaiken sen tiedon, jota haluan käyttää tutkielman kvantitatiiviselta osa-alueelta. Taulukoihin koodattuna tiedot ovat helposti tunnistettavissa ja käytettävissä, ilman että tutkijan tarvitsee palata takaisin pöytäkirjojen pariin aineistoa käyttäessään. Koodauksen avulla pysyin myös itse perillä mistä mikäkin tieto on peräisin, ja pystyin tarvittaessa myös varmistamaan tiedot. Koodatut tiedot pitävät sisällään tutkimuksen kannalta oleellisia tietoja, kuten esimerkiksi henkirikosten nimikkeet, tapahtumapaikat, tapahtuma-ajat, tekotavat, ja tuomioiden pituudet.

Seuraavaksi esittelen maisterintutkielmani kannalta oleellisia kriminologian teorioita. Valikoitumisteoria liittyy yksilöiden luonteisiin. Jotkut henkilöt ovat impulsiivisempia, aggressiivisempia tai esim. enemmän päihteisiin menevämpiä.²⁷ Tämä teoria tukee käsittelemäni henkirikollisuuden näennäistä satunnaisuutta, sekä tukee juurikin impulsiivisuuteen liittyvää "pikaistusta."²⁸ Toinen oleellinen teoria on kontrolliteoria, jonka mukaan ihmisillä on taipumus toteuttaa halujaan voiman tai vilpin avulla. Myös ihmisen oman kontrollin puute selittää rikollisuutta. Kontrolli ilmenee siteinä tärkeisiin asioihin: tunnepohjaiset siteet ihmisiin, joiden reaktiot ovat tärkeitä. Teorian mukaan myös alkoholilla on vaikutusta itsekontrolliin, joten sen sääntelyllä voidaan vaikuttaa väkivallan määrään.²⁹ Kontrolliteoriaa voidaan soveltaa esimerkiksi perheen välisiin tapauksiin. Tutkielmassani nostan esiin myös muita kriminologisia teorioita, joita avaam tapauskohtaisesti tutkielman aikana.

---

²⁷ Kivivuori, 2008 144.

²⁸ Pikaistuksissa, eli harkitsemattomasti, impulsiivisesti, suutuspäissään.

²⁹ Kivivuori 2008, 221.

2. Henkirikollisuus Suomessa toisen maailmansodan jälkeen

2.1. Henkirikollisuus Suomessa valtakunnallisella tasolla

Vuoden 1944 lopussa kenttäarmeijan kotiuttaminen heijastui valtakunnallisella tasolla niin kokonaisrikollisuuteen, kuin myös henkirikollisuuteen. Itsenäisen Suomen historiassa voitiin katsoa tasojen saavuttavan jo aivan uudet mitta-asteikot.³⁰ Rikollisuustilanteen aikalaistutkija Veli Verkko kuvasi rikollisuuskriisiä Suomen historian pahimmaksi, ja vaikka hän uskoi yleisen rikollisuustilanteen rauhoittuvan ajan kanssa, hän ennusti henkirikollisuuden pysyvän vielä korkealla Suomessa, kuten se oli ollut jo ennen sotaa.³¹ Rikollisuustilanteen jyrkkä nousu ei kuitenkaan ollut viranomaisille yllätys, ja tilanteeseen oltiin osattu varautua jo etukäteen. Tähän varautumiseen kuului esimerkiksi rintamalla palvelleiden poliisien kotiuttaminen, poliisien aseistuksen ja ajoneuvokaluston parantaminen, sekä liikkuvan poliisin valvontapartioiden vahvistaminen.³² Varautumisesta yleiseen rauhattomuuteen ja poliittisiin levottomuuksiin viesti myös valtion merkittävä poliisivoimien vahvistaminen, sillä poliisivoimien määrää nostettiin vuoden 1939 (4 700) tasosta kolmella tuhannella seuraavana vuonna (7 700). Tätä vahvistamista voitiin myös pitää suojeluskuntien lakkauttamisen kompensaatina, valtiovallan vahvistaessa auktoriteettiaan.³³

Rikollisuuden suuri kasvu ei siten tapahtunut odottamatta, mutta kasvun määrä puolestaan ylitti odotukset. Poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä vuonna 1945 nousi 76 prosenttia verrattaessa vuoden 1938 lukuihin.³⁴ Kokonaismäärän kasvuun kuitenkin vaikutti merkittävästi voimassa oleva sotatilalaki, jonka perusteella moni teko luokiteltiin rikokseksi vuonna 1945, toisin kuin vuonna 1938. Samoin myös säännöstelylait olivat osana nostamassa rikollisuuden kokonaismäärää. Vastaavasti poliisien määrän lisääminen vaikutti poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määrään. Yhteiskunnan vastaus rauhankriisin tuomiin ongelmiin oli lisätä viranomaisten

---

³⁰ Hietanen 1992, 176.

³¹ Verkko 1945.

³² Hietaniemi 1992, 236.

³³ Kivimäki 2015, 295.

³⁴ STV 1946-1947, 290.

oikeuksia ja valvontaa, josta osittain myös johtui yhä useamman rikkeen päätyminen poliisin tietoihin. Tavoitteena oli rauhoittaa olosuhteita, mutta rauhaan palaava väestö osaltaan vastusti kiristynyttä kontrollia. Tämä näkyi poliisien ja sotilasviranomaisten yhteenotoissa auktoriteetteihin kyllästyneiden kansalaisten kanssa, ja myös yleinen arvostus armeijaa kohtaan oli pohjalukemissa.³⁵

Kokonaisrikollisuuden kasvu, yhdistettynä viranomaisten vastustamiseen heijastavat tapahtunutta muutosta yhteiskunnan arvoissa, jolla voi olla vaikutusta myös henkirikollisuuden määrään.³⁶ Vastaavasti Heikki Ylikankaan mukaan yhtenä syynä tähän olivat yhteiskunnalliset murrokset, jossa yhteisön arvot ovat ristiriidassa verrattaessa yksilön arjen realiteetteihin. Ylikangas katsoo väkivallan ilmenemisen johtuvan pääosin yhteisön epävirallisesta kontrollista, joka voidaan yhdistää ajatukseen väkivallasta oikeuslaitosta tehokkaampana järjestyksen ylläpitäjänä. Mikäli yhteisön epävirallinen kontrolli ei kykene suitsimaan väkivaltaa, tämä näkyy väkivallan lisääntyneenä määränä. Esimerkkeiksi Ylikangas nostaa esiin Etelä-Pohjanmaan 1700- ja 1800-luvun taitteissa, ja Suomen kokonaistilanteen 1900-luvun alkupuolelta.³⁷

Sodanjälkeinen elämä ei siis tuonut välittömästi sellaisia helpotuksia ihmisten elämään kuin saatettiin kuvitella. Odotusten ja todellisuuden välinen ristiriita oletettavasti vaikutti niin paikallisen siviiliväestön, siirtoväen, kuin myös kotiutettujen rintamamiesten keskuudessa. Suuresta väestön liikkuvuudesta voidaan täten vetää yhteyksiä tähän yhteisön epäviralliseen kontrolliin, joka heikentyy yhteisön käydessä läpi suuria muutoksia. Osaltaan voidaan siis katsoa vähentyneen kontrollin vaikuttaneen henkirikollisuuden kokonaiskuvaan, joka johtuukin yhteiskunnallisista murroksista.

Kenttäarmeijan kotiuttamisen jälkeen on havaittavissa merkittävä henkirikollisuuden kasvu. Puolenmiljoonan sodasta kärsineen nuoren miehen palaaminen kotiseuduilleen on havaittavissa rikollisuustilastoissa, joka osaltaan auttaa vahvistamaan käsitystä rintamalta palaamisen ongelmallisuudesta. Monelle rintamalta palanneelle miehelle rauhan ajan säännöksiin totuttautuminen saattoi aiheuttaa vaikeuksia, jos sotatila miellettiin yhä normaaliksi olotilaksi.³⁸ Kaikkia levottomuuksia ei voi kuitenkaan laittaa

---

³⁵ Kivimäki 2015, 295.

³⁶ Jaakkola 1986, 87-88.

³⁷ Ylikangas 1986, 268–269; Ylikangas 1990, 81–88.

³⁸ Karonen 2006, 18.

nuorten miesten kontolle, vaikkakin dramaattinen hyppäys yleistä rauhattomuutta kuvaavissa rikosryhmissä tapahtuukin vuoden 1944 joulukuussa, jolloin kotiuttaminen oli saatu päätökseen. Tilastojen mukaan juopumusrikokset, pahoinpitelyt, sekä henkirikokset kolminkertaistuivat edelliskuukauteen verrattuna.³⁹ Kasvu oli alkanut jo sodan aikana, mutta se kärjistyi usein sodan viimeisillä metreillä, kun joukkoja alettiin kotiuttamaan, ja jatkui muutamia vuosia sotaa seuranneina vuosina.⁴⁰

Taulukko 2. Henkirikollisuus Suomessa 1938 ja 1945–1950. Lähteet: Kempainen 2020, 20. SVT XXIII oikeustilasto 84, 2; SVT oikeustilasto XXIII 87, 4, 8, 12, 16, 20; STV 1950, 6; STV 1955, 5.⁴¹

Henkirikos	1938	1945	1946	1947	1948	1949	1950
Murha	50	84	51	63	41	38	29
Tappo tai kuolemaan johtanut pahoinpitely	120	186	148	115	143	95	108
Yhteensä	170	270	199	178	184	133	137
Henkirikoksia 100 000 asukasta kohden	4,6	7,1	5,2	4,6	4,7	3,3	3,3
Väkiluku	3 672 100	3 778 900	3 833 100	3 885 300	3 937 800	3 988 000	4 092 800

Taulukossa 2 on kuvattu henkirikollisuus Suomessa vuosina 1938 ja 1945–1946. Taulukon perusteella voidaan havaita merkittävä kasvu henkirikosten määrässä vuosina 1945–1946, joka palaa sotaa edeltävälle tasolle vuosina 1947–1948, ja lopulta laskee jopa sotaa edeltävää aikaa alhaisemmalle tasolle.

Huomattavana anomaliana voidaan pitää vuoden 1945 tilannetta, jolloin Suomessa poliisiin tietoon tuli 270 henkirikosta. Tähän on luultavasti vaikuttanut merkittävästi jo aiemmin mainittu rintamamiesten kotiuttaminen, ja juuri loppuneen sodan mukanaan tuomat vaikeudet niin sosiaalisilta ulottuvuuksiltaan, kuten myös kiristyneen kontrollin mukanaan tuomat keinot saada rikollisuus mukaan tilastoihin. Varsinkin tapot, ja kuolemaan johtaneet pahoinpitelyt ovat määrältään suuressa roolissa vuoden

³⁹ Kivimäki ym. 2015, 294.

⁴⁰ Tarjamo 2006, 341.

⁴¹ Taulukossa esitetyt luvut pohjautuvat poliisin tietoon tulleisiin henkirikoslukuihin. Lukumäärässä ei ole otettu huomioon lapsensurmia tai kuolemantuottamuksia.

henkirikollisuutta tarkasteltaessa, joka osaltaan viittaa Suomessa yleisiin pikaistuksissa tehtyihin surmatöihin. Vuosi 1946 antaa jo osviittaa henkirikollisuuden alenevasta määrästä verrattuna edelliseen vuoteen, mutta luvut pysyvät tästä huolimatta vielä korkeina. Vuoden 1947 tilanne poikkeaa muista vuosista korkean murhaluvun puolesta, yli yksi kolmesta henkirikoksesta tuli poliisin tietoon murhana. Kokonaisvaltaisesti henkirikollisuus vuonna 1947 kuitenkin pysyy jopa aiempaa ja tulevaa vuotta matalampana. Vuosi 1948 on tarkastelluista vuosista ainoa, jona henkirikollisuuden kokonaisluku kasvaa sekä määrällisesti, että suhteutettuna väkilukuun. Vuodet 1949 ja 1950 muistuttavat jo pitkälti toisiaan kokonais henkirikollisuuden osalta, vaikkakin vuoden 1949 murhaluvut ovat suhteutettuna huomattavasti korkeammat.

Asukaslukuun suhteutettuna varsinkin vuoden 1945 tilanne henkirikollisuuden osalta nousi valtavan suureksi, vaikkakin 1920-luvun pahimpiin vuosiin on vielä eroa. Ajanjaksosta voidaan silti puhua itsenäisen Suomen toiseksi pahimpana ajanjaksona henkirikollisuutta tarkastellessa.

2.2. Henkirikollisuus Vaasan läänissä

Vuosina 1945–1950 Vaasan lääni piti sisällään merkittävän osan sekä Suomen pinta-alasta,⁴² kuten myös asukasluvusta.⁴³ Muuhun Suomeen verrattaessa Vaasan lääni välttyi suuremmilta tuhoilta, ja pysyvää siirtoväkeä jäi alueelle vähemmän.⁴⁴ Näin ollen olisi voinut olettaa Vaasan läänin henkirikollisuuden pysyneen huomattavasti valtakunnallisen tason alapuolella, mutta näin ei kuitenkaan käynyt. Pohjanmaa on kuitenkin tunnettu väkivaltaisuudestaan jo puukkojunnkkareiden ajalta, joka voi historiallisessa kontekstissa osaltaan selittää läänin tilannetta myös henkirikollisuuden osalta.

---

⁴² Katso liite.

⁴³ noin 15% Suomen asukasluvusta. SVT VI: A 97, SVT VI: A 111.

⁴⁴ SVT VI: A 111, 34-35. STV 1951, 31.

Taulukko 3. Henkirikokset Vaasan läänissä 1938 ja 1945-1950. Lähteet: SVT XXIII Oikeustilasto 77, 10, 38; SVT XXIII 84 Oikeustilasto 4, 8, 14, 26 ; SVT XXIII Oikeustilasto 87 4, 8, 12, 16, 20; SVT VI:A 97, 41; SVT VI: A 111, 38–39.

Henkirikos	1938	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1945-1950
Murha	4	11	6	6	4	2	7	36
Tappo tai kuolemaan johtanut pahoinpitely	12	37	17	21	12	18	14	119
Yhteensä	16	48	23	27	16	20	21	155
Henkirikoksia 100 000 asukasta kohden	2,7	8,8	4,2	4,8	2,8	3,3	3,5	
Väkiluku	595 119 ⁴⁵	540 200	551 200	562 200	573 000	599 700	607 200	

Taulukon perusteella Vaasan läänin henkirikollisuus noudatti pitkälti valtakunnallisia trendejä sodanjälkeiseltä ajalta. Vuonna 1945 henkirikoksia tehtiin paljon, oli sitten kyse murhista, tapoista tai kuolemaan johtaneista pahoinpitelyistä: niitä oli enemmän kuin muualla Suomessa. Vuoden 1945 tilanteeseen voi vaikuttaa vuosien 1944 ja 1945 valtavat siirtoväen määrät, jotka tilastojen mukaan olivat sijoitettuina Vaasan lääniin kyseisten vuosien lopussa.⁴⁶ Vuoden 1944 lopussa yli neljäsosa luovutetulta ja vuokratulta alueelta muuttanut siirtoväki oli sijoitettuna Vaasan lääniin. Vuoteen 1950 mennessä siirtoväkeä oli Vaasan läänissä alle 10% kokonaisluvusta.⁴⁷ Vuosina 1946 ja 1947 luvut pysyvät vielä korkealla, mutta pahimmasta vaiheesta oli päästy jo eteenpäin. Anomaliana on taas vuoden 1948 tilanne, joka on tilastojen valossa varsin poikkeuksellisen rauhallinen vuosi verrattaessa koko maan tilastoihin. Vuonna 1949 puolestaan tehtiin vain kaksi murhaa. Myös Vaasan läänissä henkirikollisuus väheni vuodesta 1948 alkaen, mutta toisin kuin muualla, Vaasan läänissä ei ollut tutkittavina vuosina päästy vielä sotaa edeltäneen ajan tasolle, eikä varsinkaan sen alle. Vuoden 1938 henkirikollisuuden tilanne oli Vaasan läänissä merkittävän alhainen, joka toisaalta

⁴⁵ Vuoden 1938 väkiluku on peräisin muita vuosilukuja aiemmin julkaistusta lähteestä, joka voi selittää korkean luvun. Muiden vuosilukujen väestömäärät on korjattu jälkikäteen julkaistussa laskennassa, jota ei ole saatavilla vuodelta 1938.

⁴⁶ STV 1951, 31.

⁴⁷ STV 1951, 31.

voi olla vain sattumaakin. Lukuun vaikuttaa myös oletettavasti liian korkea väkiluku, sillä vuoden 1938 väkiluku on peräisin eri lähteestä verrattaessa muihin väkilukuihin.

Tilastojen perusteella vuosina 1945–1950 Vaasan läänissä tapahtui noin 16 prosenttia kaikista Suomessa poliisin tietoon tulleista henkirikoksista. Vaasan läänin asukasluku pysyi tutkittavalla ajanjaksolla noin 14 prosentin tuntumassa, eli suhteuttaessa väkilukuun Vaasan läänissä tapahtui hieman keskivertoa enemmän henkirikoksia. Vuonna 1945 Vaasan läänissä tapahtui lähes 18 prosenttia koko valtion henkirikoksista, kun taas vuonna 1948 luku pysyy alle yhdeksässä prosentissa. Yksittäisten vuosien välillä on siis havaittavissa suurta vaihtelua, mutta henkirikollisuuden määrän yleiset linjat pysyvät Vaasan läänissä lähellä valtakunnallista tasoa. Tämä on huomattavasti erilainen tilanne, kuin esimerkiksi Oulun läänissä, jossa henkirikollisuus jatkui pitkään korkeana, ja rauhoittui vasta vuonna 1950.⁴⁸

---

⁴⁸ Kemppainen 2020, 26

3. Tekijät, tekotavat ja rangaistukset

Vaasan hovioikeudelle alistettuja tapauksia vuosilta 1945-1950 on otannassa 36 kappaletta, joista kahdessa tapauksessa on useampi syytetty, ja kahdessa muussa tapauksessa on useampi uhri. Aineisto sisältää yhteensä 38 syytettyä ja 40 uhria. Tapaukset pitävät sisällään 12 murhaa, 19 tappoa,⁴⁹ ja viisi kuolemaan johtanutta pahoinpitelyä. Lukuun en ole myöskään sisällyttänyt syytettyjä, jotka jätettiin oikeudessa tuomitsematta henkirikoksiin.⁵⁰ Aineistoon kuuluu kaksi tapausta, joissa on useampi syytetty, ja molemmissa näissä toinen syytetyistä tuomittiin avunannosta henkirikokseen. Nämä pitävät sisällään avioparin, jossa aviomies surmasi vaimonsa lapsen, sekä yhdessä miehen surmanneet veljekset. Aineistoon kuuluu kaksi kolmoismurhaa, joissa toisessa äiti surmasi kolme lastaan,⁵¹ ja toisessa mies surmasi kaksi miestä ja yhden naisen.

Hovioikeuden pöytäkirjoihin ei merkitty syytettyjen syntymäaikoja, eikä asianomaisten ikään otettu kantaa, jollei kyseessä ollut nuorena henkilönä tehty rikos. Nuoreksi henkilöksi luokiteltiin henkilö, joka oli 15-20 vuotias.⁵² Käsiteltävässä aineistossa oli yksi vastaava tapaus,⁵³ eli loput 37 syytettyä olivat vähintäänkin 20 vuotta täyttäneitä.

Keinot ihmisen tappamiseen ovat monet ja aineistostakin löytyy hajontaa. Eniten surma-aseena käytettiin puukkoja tai muita teräaseita. Niitä käytettiin hengen riistämiseen 16:ssa tapauksessa. Ampuma-aseilla surmia suoritettiin 12 kertaa, ja suuri osa näistä aseista oli laittomia pistooleita.⁵⁴ 12:ssa ampuma-aseella suoritetusta henkirikoksesta tapahtui yhdeksän pistoolilla, kaksi haulikoilla ja yksi metsästyskäyttöön muunnetulla sotilaskiväärillä.⁵⁵ Kirvestä käytettiin kolme kertaa, ja

⁴⁹ Usein myös "tahallinen tappo."

⁵⁰ Joissakin tapauksissa henkirikoksesta saatettiin syyttää useampaa henkilöä, mutta mikäli joidenkin syytettyjen osuus henkirikokseen ei oltu todennettavissa, he eivät myöskään kärsineet tuomioita. Vastaavat syytetyt olen rajannut sekä tutkielman, kuten myös tilastojen ulkopuolelle.

⁵¹ Aineistossa on yhteensä neljä alle 15-vuotiasta lasta, näissä tapauksissa en ole ottanut huomioon lasten sukupuolia. Lasten syntymävuosia ei myöskään ole hovioikeuden aineistossa mainittu, mutta rikosnimikkeiden puiteissa voidaan päätellä että kyseessä ei ollut lapsensurmiksi luokiteltavia, vastasyntyneisiin lapsiin kohdistuneita henkirikoksia.

⁵² Laki nuorista rikoksentehtävistä 262/1940, 1§.

⁵³ VaKa Vh Aap Di 276 1945 nro 10.

⁵⁴ Aseiden laittomuus selvisi henkirikoksiin yhdistetyillä ampuma-aseiden laittomilla hallussapito syytöksillä.

⁵⁵ VaKa Vh Aap Di 277 1946 nro 8.

tylppiä esineitä tai käsiä puolestaan neljästi. Yhdessä tapauksessa uhri yllytettiin riistämään oma henkensä lipeäkiveä nauttimalla, joskin tarkoituksena oli tehdä laiton abortti raskaana olleelle naiselle.

Kahdessatoista tapauksessa voidaan osoittaa syytettyjen ja uhrien tunteneen varmasti toisensa jo entuudestaan. Todellinen luku voi myös olla korkeampi, mutta kuten mainittua, hovioikeuden pöytäkirjoissa mainittiin lähtökohtaisesti osapuolten suhteet vain, jos niillä katsottiin olevan merkitystä tuomion kannalta. Valtaosa, 28, surmatyötä tehtiin maaseudulla, ja loput kahdeksan kaupungissa. Kaupungissa ja maaseudulla tehtiin osin erilaisia henkirikoksia, sillä kaupungissa surmatyön osapuolet eivät tavallisesti tunteneet toisiaan entuudestaan, kun taas maaseudulla tehtiin useita perheen sisäisiä henkirikoksia. Kaupungeissa tapahtuneessa henkirikollisuudessa oli myös suhteessa useammin ulkopaikkakuntalaisia syytettyjä tai uhreja. Useiden maaseudun tapausten tutkinta-aineistoista selviää myös, että osapuolten välillä oli ollut pidempään jatkunutta vihanpitoa. Maaseudun edustusta henkirikollisuustilastoissa voidaan myös selittää jo mainittujen kriminologisten teorioiden kautta. Maaseudulla ulkoinen kontrolli on usein heikompaa valvomattomien tilojen takia, joka voi olla osana altistamista rikoksille. Toisaalta tilanteessa voidaan myös argumentoida yhteisöllisyyden olevan väkevämpää maaseudulla, jossa ihmiset yleensä tunsivat toisensa. Yhteisöllisyyden merkitys on tutkimuksissa osoitettu vähentävän niin rikollisuutta, kuin myös henkirikollisuutta.⁵⁶

Viidessä tapauksessa syytteeseen sisällytettiin ryöstörikos. Silti osassa näissä tapauksissa surmatyö oli perimmäinen tekijä, joten kyseessä ei ollut epäonnistunut ryöstö: tavallisimmin surmaaja varasti uhrinsa omaisuutta tämän kuoleman jälkeen, joten ryöstöäie ei ollut rikoksen motiivi. Usein ryöstöstä syytetyt olivat tyhjentäneet uhrinsa taskut tapahtuneen jälkeen, mikä tukee niin sanottua tilaisuus tekee varkaan teoriaa, jossa rikos tapahtuu kun tekijä kohtaa sopivan uhrin valvomattomassa tilassa.⁵⁷ Tähän voidaan myös soveltaa ajatusta siitä, miten rintamalta opitut tavat jatkuvat vielä siviilielämässäänkin. Ei ole välttämättä kovin kaukaa haettava väittää, että rintamalta opittu tapa tonkia kaatuneiden taskut näkyisi myös rikollisessa toiminnassa siviilielämän puolella. Tutkielman aineiston pohjalta ei voida tehdä väitteitä siitä, että taloudelliset

---

⁵⁶ Kivivuori ym. 2018, 221.

⁵⁷ Kivivuori 2008, 350.

paineet ja yhteiskunnalliset puutostilat olisivat olleet merkittävässä roolissa henkirikollisuutta ajatellen.

Rikoksista syytettyjen sosioekonomista asemaa voidaan arvioida ja valtaosalla syytetyistä (26) oli ammatiksi merkitty joko työmies tai siihen verrattava ammatti.⁵⁸ Naisten osalta kaikilla oli mainittu aviopuolison ammatti.⁵⁹ Kahta poikkeusta, kauppiasta ja liikemiestä, lukuun ottamatta loput syytetyt olivat joko tilallisia tai tilallisten poikia tai vaimoja. Näistä luvuista voidaan huomata, että valtaosa henkirikoksiin syyllistyneistä henkilöistä luultavasti kuuluivat työväenluokkaan. Toisaalta yksikään tekijöistä ei ollut työtön, vaan ”työmies” on luultavimmin ollut yleisnimike, mikäli tarkempaa työnkuvaa ei osattu määritellä. Syytetyt myös itse ilmoittivat omat ammatinsa, joten on myös mahdollista että syytetyt eivät vain halunneet kertoa olevansa työttömiä. Uhrien osalta puolestaan voidaan havaita, että pääsääntöisesti uhrin kuuluivat samaan sosioekonomiseen luokkaan kuin tapauskohtaiset syytetytkin.

3.1. Puukot, teräaseet ja tylpät esineet surma-aseina

Puukoilla ja muilla teräaseilla tehtyjen surmien määrään luultavasti vaikutti tekovälineiden yleisyys ja helppo saatavuus. Peräti 14 tapusta määrittelee surmateon tapahtuneen ”pikaistuksissa” tai siihen rinnastettavalla tavalla. Aineisto ei anna suoranaisia tietoja niiden tapausten kohdalta, joihin vastaavaa huomiota ei ole merkitty, mutta on täysin mahdollista, että niitä olisi ollut nyt havaittua enemmän. Samaa logiikkaa voidaan soveltaa tylppiin esineisiin, jotka saattoivat vain olla lähin esine tilanteen eskaloituessa. Yksi surma tehtiin käteen sattunutta kiveä käyttäen.⁶⁰ Tylpät esineet vaihtelivat kivistä ja haloista jopa tiepaaluihin, jotka osaltaan luovat kuvaa väkivallantekojen satunnaisuudesta olosuhteisiin nähden.

Puukot ja veitset olivat olleet yleisin henkirikosväline jo 1800-luvulta lähtien, ja vaikka ampuma-aseet yleistyivätkin ensimmäisen maailmansodan jälkeen, tavallinen puukko

---

⁵⁸ esim. kirvesmies, maanviljelijä, puukkoseppä jne.

⁵⁹ esim. tilallisen vaimo, suutarinleski jne.

⁶⁰ VaKa Vh Aap Di 277 1947 nro 14.

pysyi yleisimpänä välineenä hengen riistämiseen.⁶¹ Puukotusten määrä ei suoranaisesti ollut sattuma, sillä puukkoja kannettiin mukana, vaikka tarkoituksena ei olisikaan sitä käyttää väkivaltatilanteissa. Useassa pöytäkirjassa mainitaan puukotusten tapahtuneen pikaistuksissa, sen enempää seurauksia ajattelematta.⁶² Syytettyjen mukaan vastaavissa tilanteissa ei lähtökohtaisesti ollut tarkoituksena surmata toista osapuolta, mutta konfliktin sattuessa puukko saatettiin kaivaa esille, tuhoisin seurauksin. Tästä huolimatta, joskin vähemmän yllättäen, lähes kaikissa kuolemaan johtaneista, pikaistuksissa suoritetuista puukotuksista iskut olivat suuntautuneet joko ylävartaloon, päähän tai kaulan alueelle. Osaltaan tämä myös viittaisi siihen, että käsikähmän sattuessa iskujen olisi ollut tarkoituksena surmata, sillä iskuja usein myös sattui useita näille kriittisille alueille. Aineiston perusteella vain kahdessa kuolemaan johtaneessa puukotuksessa iskut olivat kohdistuneet muualle kuin edellä mainituille alueille.⁶³ Aineiston perusteelta yksikään henkilö ei ollut menehtynyt raajoihin kohdistuneisiin puukoniskuihin, joka voi viestiä kohtuullisen hyvästä kyvystä hoitaa vähemmän vaarallisia haavoja tai hyvästä onnesta valtimoiden säästyessä vakavimmista osumista.

Pelkät kädet, kirveet ja tylpät esineet esiintyivät aineistossa huomattavasti vähemmän, mutta avaavat myös ajallisen henkirikoksen tekotapoja. Usein näissä tapauksissa surma-aseeksi oli valikoitunut lähin tai vaarallisin esine, joka vain sattui olemaan käden ulottuvilla tapauskohtaisesti. Esimerkkinä tapaus, jossa humalaisten veljesten riita päättyi päähän kohdistuneeseen iskuun tiepaalulla, joka johti uhrin kuolemaan.⁶⁴ Joissakin tapauksissa kyseessä oli vain pikaistuksissa tai humalassa tapahtunut ylilyönti halolla tai tiepaalulla, kun taas joissakin tapauksissa tarkoituksena oli selvästi surmata uhri eksessiivistä väkivaltaa käyttäen, kuten toistuvat iskut kivellä tajuttoman uhrin päähän kohdistuen.⁶⁵ Surmaamisen aikomuksen puolesta puhuu myös tapaukset, joissa syytetty ikään kuin palasi teloittamaan jo vaarattomassa tai tajuttomassa olotilassa olleen uhrinsa pahoinpitelyn jälkeen. Vastaavia surmia on aineistossa viisi, ja teloituksiin käytettiin joko puukkoa tai kirvestä. Näihin teloitukset tyyppisiin surmiin sisältyi usein myös muita rikoksia, kuten ryöstöjä tai raiskauksia.

---

⁶¹ Lehti 2002, 54.

⁶² Esim. VaKa Vh Aap Di 276 1945 nro 12.

⁶³ Vatsaan ja selkään, Vaka Vh Aap Di 277 1950 nro 14. VaKa Vh Aap Di 278 1950 nro 19.

⁶⁴ VaKa Vh Aap Di 278 1950 nro 37.

⁶⁵ VaKa Vh Aap Di 277 1948 nro 14.

Seuraavaksi esittelen ensimmäisen case-esimerkin Vaasan läänin henkirikollisuudesta. Valitsin tapauksen tarkempaan tutkimukseen, sillä tapaus on tietyllä tapaa hyvin tavanomainen ajallinen henkirikos, joka kuitenkin sisältää tekijöitä, jotka tekevät tapauksesta erityislaatuisen aineiston keskuudessa. Tapauksessa on useampi syytetty, ja asiaa käytiin läpi oikeudessa kuukausien ajan syytettyjen ollessa välillä myös vapaana.

Petäjäveden surma

Jyväskylän syyskäräjillä⁶⁶ ja Keuruun välikäräjillä⁶⁷ 1948 puitiin läpi tapausta, jossa marraskuussa 1947 Petäjänveden kylällä asuneet veljekset olivat pikaistuksissaan surmanneet Keuruulta kotoisin olleen työmiehen. Tapaus oli alkanut kadonneen ihmisen etsinnästä, ja myöhemmin yksityisetsivän tutkimusten perusteella tapausta alettiin tutkia mahdollisena törkeänä henkirikoksena.⁶⁸ Tutkimuksissa paljastui, kuinka toinen veljeksistä oli ”ryypiskelyn” aikana ilmeisesti varoittamatta hyökännyt uhrin kimppuun, ampunut useita laukauksia pistoolilla, ja lopulta surmannut uhrin lyömällä tätä toistuvasti halolla päähän. Tämän jälkeen veljekset olivat yhdessä piilottaneet ruumiin, pyrkineet hävittämään todisteet, ja uhkailleet paikalla olleita ihmisiä pysymään hiljaa tapahtuneesta, ja kertomaan mahdollisille tutkijoille omaa versiotaan tapahtuneesta.

Tapaus on huomionarvoinen useammastakin syystä. Paikalla oli ollut syytettyjen ja uhrin lisäksi ainakin viisi muuta ihmistä, mukaan lukien myös uhrin veli, joista kaikki olivat pysytelleet hiljaa tapahtumista viikkojen ajan, ennen kuin poliisit olivat alkaneet tutkia asiaa tarkemmin. Uhri virui henkitoreissaan samassa tilassa viinaksia nauttineiden paikallaolijoiden kanssa useampia tunteja. Uhri oli kuulustelujen perusteella korissut vielä ennen kuolemaansa. Tämän lisäksi kuulustelut kestivät yhteensä yli puolen vuoden ajan, kun syytettyjä ja silminnäkijöitä haastateltiin asian tiimoilta. Syytetyt eivät olleet vangittuna tutkimusten ajan, mikä osaltaan saattoi mahdollistaa jatkuvan uhkailun, ja tätä kautta hitaan tutkinnan. Samoin useat eri ihmiset olivat osallistuneet todisteiden hävittämiseen, esimerkiksi verijalkia pesemällä, sekä hävittämällä niitä uusien lattialankkujen alle.

---

⁶⁶ JyKa 1 CA :202 Syyskäräjät II 1948 nro 19.

⁶⁷ JyKa 1 Cg:68 Keuruun y.m välikäräjät 1948 nro 2.

⁶⁸ JyKa 1 Cg:68 Keuruun y.m.välikäräjät 1948 nro 2.

Uhrin ruumis löydettiin puron pohjalta lähes seitsemän kuukautta teon jälkeen. Veljekset olivat yhdessä kuljettaneet surmatun purolle polkupyörällä, ja ruumis pysyi piilossa siihen asti, kunnes se paikannettiin kuulusteltavien lausuntojen perusteelta. Uhri oli paikallinen vuonna 1925 syntynyt mies, joka oli humalassa kaivanut puukon esille ja seuranneessa tappelussa hän tuli surmatuksi.

Kuulusteluista selvisi taposta syytetyn olleen pelätty hahmo sekä paikkakunnallaan että asianomaisten henkilöiden keskuudessa. Vuonna 1916 syntynyt syytetty oli osallistunut molempiin sotiin, mutta oli vapautettu haavoittumisen jälkeen palveluksesta määräaikaista vuonna 1943. Surmatyön lisäksi mies oli syyllistynyt useisiin ampuma-aserikoksiin, pahoinpitelyihin ja laittomiin väkijuomiin liittyneisiin rikoksiin. Hänen tilillään oli jo vuonna 1937 saatu tuomio jatkuvasta sekaantumisesta alle 15-vuotiaaseen lapseen. Samoin avunannosta tuomittu syytetyn veli (s. 1918) oli paikallinen pikkurikollinen, joka oli tuomittu mm. sotilaskarkuruudesta vuonna 1943 kolmeksi vuodeksi kuritushuoneelle.⁶⁹ Poliiseille tutut veljekset olivat omalla paikkakunnallaan huonossa maineessa. Kyseisiin henkilöihin voikin rinnastaa kriminologian valikoitumisteoriaa, sillä pöytäkirjojen perusteella he ovat impulsiivisia, aggressiivisia ja päihteisiin meneviä.⁷⁰

Ehkäpä juuri pelottelu ja uhkailut vaikuttivat silminnäkijöiden pitkään jatkuneeseen vaikenemiseen tapauksesta. Kuulustelujen aikana kävi ilmi, että veljekset olivat syyllistyneet muiden rikosten lisäksi muun muassa useisiin pahoinpitelyihin ja uhkailuihin. Taposta syytetty oli uhannut tappa silminnäkijöitä ja muita usein vähäpätöisistäkin syistä, ja tunnettiin raa'asta luonteestaan.⁷¹

Ruumiinavauksesta selvisi, kuinka taposta syytetty mies oli surmannut uhrinsa lyömällä tätä useita kertoja päähän tylpällä esineellä⁷² ryypiskelyn yhteydessä, eli aiemmin tutkimuksessa esiintyneet pistoolin laukaukset eivät olleet osuneet. Syytettyjen syyllisyydet pystyttiin todentamaan silminnäkijöiden kuulusteluilla, sekä syytettyjen välisellä keskustelulla, jonka he olivat käyneet poliisiasemalla, tietämättä että heitä

---

⁶⁹ Kuritushuone oli vapausrangaistus, jossa vangin tuli tehdä pakkotyötä ja tämän sosiaalisia kanssakäymisiä rajoitettiin.

⁷⁰ Kivivuori 2008, 144.

⁷¹ JyKa 1 Cg:68 Keuruun y.m välikäräjät 1948 nro 2.

⁷² JyKa 1 Cg:68 Keuruun y.m välikäräjät 1948 nro 2, ruumiinavauksen lausunto.

kuunnellaan.⁷³ Kuukausia kestäneiden kuulustelujen aikana molemmat lopulta myönsivät rikoksensa.

Tapaus on huomionarvoinen siinä suhteessa, että vaikka tutkinnassa ja tapauksessa itsessään oli paljon seikkoja, jotka vaikuttivat paikoitellen jopa draamamaiselta, se oli pohjimmiltaan ajanjaksolle tyypillinen henkirikos. Vaikka tapaukseen liittyi yksityisetsivä, paljon silminnäkijöitä, joista yksi oli uhrin oma veli, ruumiin piilotus ja pitkä tutkintaprosessi, loppujen lopuksi kyseessä olivat entuudestaan toisensa tunteeneet humalaiset miehet, joista toinen pääsi riidan jälkeen hengestään. Asianomaisilla oli käytössään pistooli ja puukkoja, mutta lopulta kuolinsyyksi osoittautui tylpän esineen aiheuttamat päähän kohdistuneet vammat. Tekijä oli tunnettu rikollinen, eikä motiivina ollut muuta kuin humalainen päähänpisto.

Vanhempi veli, eli taposta tuomittu sai syytteet tahallisesta taposta, ruumiin kätkemisestä, luvattomasta ampuma-aseen hallussapidosta, sekä erittäin raskauttavien asianhaarain vallitessa tehdystä lievästä pahoinpitelystä yhteensä kymmenen vuoden ja kuuden kuukauden kuritushuonerangaistuksen, jonka lisäksi erinäisiä sakkorangaistuksia.

Nuorempi veli sai välikäräjillä tuomion avunannosta tappoon, ja ruumiin piilotuksesta yhteensä kuuden vuoden ja kahden kuukauden kuritushuonerangaistuksen. Hovioikeudessa nuoremman veljen tuomiota pidennettiin neljällä kuukaudella.⁷⁴ Tämän lisäksi veljekset määrättiin korvaamaan ruumiin käsittelystä ja hautaamisesta koituneet kulut.

3.2. Yleistyneet ampuma-aseet osana henkirikollisuutta

Ampuma-aseet olivat pääosin pistooleita, haulikoita, sekä yksi metsästyskäyttöön muunnettu kivääri. Pistoolit olivat pääosin laittomia aseita, jotka luultavasti on otettu mukaan rintamalta tavalla tai toisella. Vastaavien laittomien ampuma-aseiden hallussapitoa voidaan selittää sodan läheisellä päättymisellä, ja tästä syystä aseiden yleisyyttä siviileillä luultavasti lisäsi myös puolustusvoimilta varastetut, ja sotasaaliiksi

---

⁷³ JyKa 1 Cg:68 Keuruun y.m välikäräjät 1948 nro 2.

⁷⁴ Vaka Vh Aap Di 277 nro 7.

otetut aseet.⁷⁵ Aseiden yleistymisellä on myös suora yhteys henkirikosten lisääntymiseen.⁷⁶ Sama ilmiö oli havaittavissa sisällissodan jälkeen henkirikosten lisääntyessä, alkoholin käytöllä ja käsiaseiden määrällä oli yhteys lisääntyneeseen henkirikollisuuteen.⁷⁷ Aseita oli siis enemmän saatavilla, ja yhteiskunnassa oli kotiuttamisen jäljiltä liikenteessä paljon ihmisiä, jotka olivat tottuneet käyttämään aseita, ja joille jopa ihmishengen riistäminen saattoi olla jo tuttua. Tämän voidaan ajatella madaltavan kynnystä käyttää aseita, jos niitä on sekä saatavilla, että niiden käyttö on tuttua. Ampuma-aseiden ja henkirikosten osalta voidaan myös arvioida konfliktitilanteissa syntyneiden vammojen olevan kuolettavampia kuin perinteisempien teräaseiden. Aineistossa oli tapauksia, jossa pistoolia oli käytetty ikään kuin puukon sijaan tappelun alkaessa, jossa lopputulos oli jälleen ihmishengen menetys.⁷⁸ Vertailu puukotuksen ja ampuma-ase konfliktien selviytymisprosenttien välillä voisi olla hedelmällistä tutkia esimerkiksi pahoinpitelyiden osalta, jotka jäävät tämän tutkielman ulkopuolelle.

Aineistossa ampuma-aseita käytettiin lähtökohtaisesti samoissa tarkoituksiperissä, ja tilanteissa kuin teräaseitakin. Humalassa, pikaistuksissa, tai mahdollisesti molemmissa olotiloissa tilanne kärjistyy ja joku avaa tulen aseellaan. Kolmessa tapauksessa ampuma-aseet olivat syytetyillä mukana selkeästi surmaamista varten, eivätkä itsepuolustuksen tai tavan. Näiden kolmen tapauksen syytetyt tuomittiin kaikki murhista, ja ne sisälsivät pistoolilla selkään ampumisen,⁷⁹ taksinkuljettajan surmaamisen sekä ryöstämisen ampumalla tätä kahdesti päähän pistoolilla⁸⁰ ja velipuolen surmaamisen ja ryöstämisen ampumalla tätä haulikolla päähän.⁸¹ Kahdessa viimeisessä tapauksessa syytetyt tuomittiin elinkautisiin kuritushuonerangaistuksiin. Näistä kolmesta tapauksesta ensimmäisissä syytetty sai lievemmän tuomion surman tapahtuessa vailla täyttä ymmärrystä. Syytetyn mielentila tutkittiin, ja todettiin tämän kärsivän sodasta seuranneesta neuroottisuudesta, sekä olevan yleisesti “vajaaälyinen,” syytetyn

---

⁷⁵ Meinander 2009, 359.

⁷⁶ Kleck & Patterson 1993, 249-287.

⁷⁷ Lehti 2002, 156-157.

⁷⁸ VaKa Vh Aap Di 278 1950 nro 6.

⁷⁹ VaKa Vh Aap Di 277 1949 nro 10. Ampuja oli täyttä ymmärrystä vailla.

⁸⁰ VaKa Vh Aap Di 277 1947 nro 9.

⁸¹ VaKa Vh Aap Di 277 1947 nro 8.

älykkyydosamäärän ollessa 0.75⁸². Mielentilastaan johtuen syytetty tuomittiin kymmeneksi vuodeksi kuritushuonerangaistukseen elinikäisen tuomion sijasta.

Seuraavaksi käyn läpi yhden edellä mainituista henkirikoksista tarkemmin, joka avaa kuvaa ajallisesta henkirikollisuudesta ampuma-aseita käyttäen. Valitsin tapauksen lähempään tarkasteluun sillä tapaus on harvinaisempi suunniteltu murha. Syytetty oli suunnitellut tekonsa jo etukäteen ja puhunut aikeistaan myös ulkopuolisille. Henkirikoksen motiivi on selkeä, ja rikoksen selvittämiseksi pystyttiin käyttämään myös uhrille kuuluneita esineitä todistusaineistona.

Jyväskylän ryöstömurha

Vuonna 1947 Jyväskylän välikäräjillä käsiteltiin helmikuussa 1945 tapahtunutta murhaa.⁸³ Kyseisessä tapauksessa miestä syytettiin velipuolensa murhasta ja ryöstöstä. Tapauksen tutkinta oli alkanut sivullisen henkilön ilmoituksesta maaliskuussa 1945, sillä uhri oli ollut kateissa muutaman kuukauden. Noin kaksi vuotta surman jälkeen murhasta alettiin epäillä syytettyä miestä, sillä hänen päällään oli nähty surmatun uhrin huomiota herättävä taskukello, sekä tämän saappaat ja muita vaateita. Tämän lisäksi miehen varallisuus oli huomioitavalla herättävällä tavalla lisääntynyt, kun taas uhri oli tunnettu varakkaana miehenä.⁸⁴ Miehiä yhdisti myös heidän sukulaissuhteensa, ja tätä kautta heidän tuttavapiirinsä myös nitoutuivat yhteen. Uhri oli ollut syytetyn miehen äidin avioton lapsi.

Murhasta syytetty mies pidätettiin todennäköisin syin helmikuussa 1947. Mies oli sotaveteraani, joka työskenteli rajavartiolaitoksella vielä pidätyksen tapahtuessa. Syytetty mies oli syntynyt vuonna 1921, eli kyseessä oli kuitenkin verrattain nuori mies surman aikaan. Mies oli myös suunnitellut velipuolensa murhan tämän varakkuuden takia, ja olikin kertonut aikeistaan jo aiemmin omalle veljelleen. Veli oli kieltäytynyt ottamasta osaa murhaan, ja pyytänyt myös veljeään olemaan suorittamatta veritekoa.

---

⁸² JyKa 1 CA:205 Jyväskylän tuomiokunnan arkisto, Talvikäräjät III 1949, nro 75. Vastaa nykyaikaista älykkyydosamäärää 75.

⁸³ JyKa 1 Cg:67 Jyväskylän y.m. Välikäräjät 1947 nro 6.

⁸⁴ JyKa 1 Cg:67 Jyväskylän y.m. Välikäräjät 1947 nro 6.

Uhri tunnettiin varsin säädyllisenä, ahkerana ja rauhallisena miehenä, joskin hieman yksinkertaisena. Hän myös säilytti varojaan käteisenä, sillä omien sanojensa mukaan ei ollut halunnut viedä niitä pankkiin verottajan takia. Hänellä oli myös tapana kuljettaa lähes koko omaisuuttaan aina mukanaan, ja tämän kuultuaan olikin syytetty mies alkanut suunnitella velipuolensa surmaamista.

Mies oli suunnitellut tekonsa, ja huomasi mahdollisuutensa koittaneen, kun velipuoli oli käynyt syytetyn kotona vierailmassa. Hän oli lähtenyt saattamaan uhria kohti juna-asemaa, ja ottanut mukaan haulikon, ilmaisten perheelleen sen olevan mukana riistaa varten. Noin kilometrin matkan jälkeen hän oli ampunut uhria lähietäisyydeltä takaraivoon haulikolla, ja piilottanut ruumiin muutaman kymmenen metrin päähän polulta metsään. Mies oli anastanut uhrilta 15 000 markkaa,⁸⁵ sekä taskukellon. Myöhemmin hän oli haudannut ruumiin noin metrin syvyyteen, ja samalla ottanut uhrin saappaat omaan käyttöönsä. Mies oli myöhemmin nähty myymässä kyseistä kelloa, ja ihmiset olivat myös tunnistaneet uhrin saappaat syytetyn jaloissa.

Kellosta tulikin tutkinnan aikana yksi merkittävimmistä todistusaineistoista. Vaatteiden ja kenkien käytön pystyi kuitenkin selittämään, ja uhrin omaiset eivät olleet voineet sanoa varmasti uhrin käyttäneen kyseisiä kenkiä tämän kadotessa. Amerikkalainen taskukello oli kuitenkin suoraan yhdistettävissä uhriin, ja tämän tiedettiin kantaneen sitä aina mukanaan. Ennen varsinaista tutkintaa syytetty mies oli lähettänyt kirjeen palvelustoverilleen, joka oli nähnyt kyseisen kellon aiemmin uhrilla, ja pyytänyt tätä olemaan mainitsemaista asiasta mitään, jos poliisit häntä asian tiimoilta kuulustelisivat.⁸⁶

Myös paikallinen yhteisö, ja syytetyn ja uhrin yhteiset tuttavat saattoivat olla joko tietoisia tai ainakin vahvasti epäillä miestä kyseisestä murhasta. Pöytäkirjoissa esiintyvien kuulusteluiden pohjalta useampi henkilö oli valmis uskomaan syytetyn olevan myös syyllinen murhaan, ja tämän omatkin lausunnot kertovat ihmisten olleen epäileväisiä. Pöytäkirjoista selviää myös syytetyn veljen olleen tietoinen henkirikoksesta, ja jopa auttaneen syytettyä rikoksen peittelyssä. Hän sai osastaan neljän kuukauden vankeusrangaistuksen, mutta ei syyllistynyt henkirikoksiin rinnastettaviin tekoihin.

---

⁸⁵ Vuonna 1947 rengin kuukausipalkka oli noin 3900 markkaa. STV 1948, 210.

⁸⁶ JyKa 1 Cg:67 Jyväskylän y.m. Välikäräjät 1947 nro 6, kirje liite.

Syytetty mies tuomittiin elinkautiseen kuritushuonerangaistukseen murhasta. Hän oli tunnustanut syyllisyytensä, ja anonut lievää tuomiota perheensä puolesta. Hän oli myös omien sanojensa mukaan ”kovasti katuvaan” tapahtuneesta, joskin oli elänyt kuluneet kaksi vuotta huomattavasti leveämmin uhrinsa rahoilla. Nostamisen arvoisena huomiona aineistossa on myös uhrin ja syytetyn yhteisen äidin lähettämä anomus, jossa toivoo lievää tuomiota murhaan syyllistyneelle pojalleen. Oikeudessa kuitenkin katsottiin kyseessä olevan kylmäverinen ja suunniteltu murha, joten myös hovioikeus pysyi alioikeuden kanssa samassa linjassa elinkautisen rangaistuksen puolesta.

Kriminologian näkökulmasta tapaukseen voitaisiin yhdistää kontrolliteoria, kuten myös rationaalisen valinnan teoria. Rationaalisen valinnan teorian mukaan ihminen pyrkii mahdollisimman suureen hyötyyn, mikäli rikoksen seuraukset ovat tätä hyötyä pienemmät.⁸⁷ Mies oli ajatellut voivansa surmata velipuolensa jäämättä siitä kiinni, ja nostattaa omaa ja perheensä elintasoja surmasta saaduilla rahoilla. Syytetty oli kuitenkin työssäkäyvä ihminen, eikä vedonnut suoranaisesti omaan näennäiseen varattomuutensa surman syynä, vaan implikoi motiivikseen vain halun saada velipuolensa rahat itselleen. Rahallisen motiivin puolesta puhuu myös syytetyn tapa ottaa käyttöönsä surmatun velipuolensa vaatteet, kengät, ja myydä jo aiemmin mainittu kello.

3.3. Naisten ja perheiden sisäinen henkirikollisuus

Syytettyjä naisia oli neljä, joista yksi tuomittiin osasyllisenä. Kolmessa tapauksessa naisten uhreina olivat omat lapset tai kasvatit, ja yhdessä tapauksessa vaimo surmasi aviomiehensä. Erityisenä piirteenä naisten suorittamassa henkirikollisuudessa on se, että uhrin ovat olleet tavalla tai toisella perheenjäseniä. Perheen sisäiset surmat ovat henkirikosten kokonaislukua katsottaessa kuitenkin vähemmistössä käyttämässäni aineistossa. Yhtäkään naista ei ollut syytteessä ennestään tuntematonta henkilöä kohtaan suoritettua rikoksesta, ja vain yhdessä tapauksessa oli muuten useasti mainittu pikaistuksissa adjektiivi. Pikaistuksissa on usein ollut murhan ja tapon tai kuolemaan johtaneen pahoinpitelyn erottavana tekijänä, joten sen puute on huomionarvoista

---

⁸⁷ Kivivuori ym. 2018, 227.

kyseisiä tapauksia koskien.⁸⁸ Uhreina puolestaan naisia oli seitsemän, joista kahdessa tapauksessa syytettynä olivat perheenjäsenet, ja taas viidessä perheen ulkopuoliset tai tuntemattomat ihmiset.

Naiset näkyvät aineistossa huomattavasti vähemmän sekä henkirikosten tekijöinä, kuten myös uhreina. Selittävinä tekijöinä voidaan pitää esimerkiksi naisten alkoholin käyttöä, sekä vapaa-ajan viettoa joka keskittyi miehiä vähemmän kodin ulkopuolisiin aktiviteetteihin.⁸⁹ Verkon näkemysten mukaan ilman harkintaa, humalassa tehdyt tapot ja kuolemaan johtaneet pahoinpitelyt kohdistuivat harvoin naisiin, sillä suurin osa henkirikoksista tehtiin alkoholin vaikutuksen alaisena.⁹⁰ Naisten suorittamaan ajalliseen henkirikollisuuteen, ja sen vähäisyyteen voi myös vaikuttaa aseiden saatavuus suhteessa miehiin. Vain yksi aineiston naisista käytti pistoolia henkirikokseen, ja se oli peräisin hänen mieheltään.⁹¹ Käsiteltävän aineiston osalta naisten suorittama henkirikollisuus kulkee yleisen linjan mukana, jossa uhrin ovat joko kumppaneita tai lapsia, mutta uhreina naiset olivat useammin tuntemattomien, kuin tunnettujen käsissä. Yleisesti naiseen kohdistuneessa henkirikollisuudessa tekijänä on puoliso, seurustelukumppani, ex-puoliso tai joku muu lähiomainen.⁹²

Omassa aineistossani uhreiksi joutuneet naiset tulivat joko aviomiehensä,⁹³ ottoäitinsä,⁹⁴ tai ulkopuolisten surmaamiksi. Ulkopuolisten surmatuiksi joutuneiden naisten kohdalla ei hovioikeuden aineiston perusteella voi kuitenkaan tehdä varmoja johtopäätöksiä asianomaisten suhteista keskenään, sillä esimerkiksi seurustelusuhdetta ei välttämättä hovioikeuden pöytäkirjaan merkitä.

Kahdeksassa tapauksessa sekä syytetyt että uhrin olivat perheenjäseniä keskenään.⁹⁵ Näistä tapauksista kolmessa rikokset kohdistuivat lapsiin, kahdessa puolisoihin, ja kolmessa tapauksessa miehet surmasivat veljiään. Perheen sisäinen henkirikollisuus on siis huomattava osuus aineistossa käsiteltävistä tapauksista. Sisarusten väliset surmat

---

⁸⁸ Kyseisessä tapauksessa nainen surmasi aviomiehensä ampumalla tätä pistoolilla päähän. Tuomio alennettiin hovioikeudessa murhasta tahalliseksi tapoksi.

⁸⁹ Holmila & Mikkonen 2015 120-122.

⁹⁰ Verkko 1949, 88.

⁹¹ VaKa Vh Aap Di 277 1947 nro 24.

⁹² Lehti 2019, 23.

⁹³ VaKa Vh Aap Di 277 1949 nro 11.

⁹⁴ VaKa Vh Aap Di 277 1948 nro 18.

⁹⁵ Joko vanhempien ja lasten, puolisoitten tai sisarusten välisiä tapauksia.

olivat aineistossa poikkeuksetta veljien välillä tapahtuneita henkirikoksia, jotka tehtiin juopuneena ja pikaistuksissa. Alkoholi nousi näissä tapauksissa esiin ja tekijät perustelivat tekoaan usein juuri humalatilallaan. Lapsisurmat olivat kaikki tekotavoiltaan ja olosuhteiltaan toisistaan huomattavasti erilaisia. Ensimmäisessä tapauksessa äiti surmasi kolme lastaan puukolla, mutta tapaus jätettiin rankaisematta hovioikeudessa mielisairauteen vedoten.⁹⁶ Toisessa tapauksessa kyseessä on holhottavana olleen lapsen murha, jossa sijaisäiti tuomittiin 16-vuotiaan tytön yllytyksestä itsemurhaan.⁹⁷ Viimeisessä lapsiin kohdistuneessa henkirikoksessa syytteessä oli lapsen äiti sekä tämän uusi puoliso. Itse surmatyöstä tuomittiin puoliso, mutta molemmat osalliset tuomittiin kymmeneksi vuodeksi kuritushuoneelle.⁹⁸

Seuraavaksi käyn läpi kyseisen henkirikoksen kolmantena case-esimerkkinä. Valitsin tapauksen, sillä se on erityislaatuinen tutkimusaineistossa sekä tekotavaltaan, kuten myös asianomaisten suhteiden kautta. Tapauksen johdosta jouduttiin myös oikeudessa pohjustamaan rikosnimikkeet syytettyjen teoille, sillä teknisesti kummankaan syytetyn tekoja ei voitu suoranaisesti asettaa ajallisten rikosnimikkeiden alle.

Lapuan myrkytys

Tapauksessa henkirikoksessa oli syytteessä uhrin sijaisäiti (s.1904), joka oli painostanut lapsipuolensa nauttimaan lipeäkiveä, josta oli seurannut uhrin kuolema. Tapahtuma-aikana oli kesä 1947. Syytteenä oli yllyttäminen (itse)murhaan. Syytteessä oli myös syytetyn aviopuoliso (s.1909), ja tätä kautta uhrin ottoisä, jota syytettiin jatkuvasta sekaantumisesta kasvattiinsa sekä huoruudesta.⁹⁹ Tapaus on myös siinä mielessä erikoinen, että myös uhria oli kyetty kuulustelemaan sairaalassa rikoksiin liittyen ennen tämän menehtymistä lipeäkivestä johtuneeseen vatsahaavaan. Uhri oli ollut kuudetta kuukautta raskaana menehtyessään, ja ehti olla muutaman päivän sairaalassa ennen kuolemaansa.

Perhekuvion takia selvennän asianomaisten suhteet. Uhri oli syntynyt 1929, ja äitinsä kuoltua hänen isänsä oli avioitunut syytetyn naisen kanssa (1935). Isänkin menehdyttyä

---

⁹⁶ Vaka Vh Aap Di 278 1950 nro 16.

⁹⁷ Vaka Vh Aap Di 277 1948 nro 18.

⁹⁸ Vaka Vh Aap Di 277 1946 nro 7.

⁹⁹ Aviorikos, tapahtuma-aikaan rangaistava teko.

uusi äitipuoli oli mennyt uusiin naimisiin (1941), ja kyseinen mies onkin sama, joka oli syytteessä uhriin sekaantumisesta. Mies oli muuttanut talvisodan jälkeen paikkakunnalle, ja pari oli avioitunut miehen ollessa lomilla palveluksesta. Kyseessä ei siis ollut suoranaisesti insestiin liittyvä tapahtuma, mutta rajat ovat vähintäänkin häilyviä, ja myös aikalaisten keskuudessa pahennusta¹⁰⁰ herättäviä uhrin ja ottoisän ikää ja suhdetta ajatellen.

Syytteessä olevalla avioparilla oli kasvatteinaan myös uhrin nuoremmat sisarukset, yksi poika ja yksi tyttö. Tämän lisäksi talouteen kuului myös ainakin yksi renki. Kaikkia taloudessa asuneita henkilöitä kuulusteltiin asian taholta.¹⁰¹ Tapaus oli myös saanut jonkinlaista huomiota uutismediassa,¹⁰² sillä kuulustelujen aikana muut taloudessa asuneet pyrkivät selittämään, ja selventämään seikkoja jotka toimittajilta olivat menneet väärin.¹⁰³ Ilmeisesti lehdissä oli kirjoitettua ottovanhempien kohdelleen lapsia muutoinkin kaltoin, mutta kaikki ottolapset kielsivät tämän, pois lukien miehen humaltumiset, jolloin tämä oli saattanut olla vaarallisen tai pelottavan oloinen, mutta kuulustelujen mukaan mies ei koskaan ollut kuitenkaan väkivaltainen perhettään kohtaan. Ainoastaan uhrin sisar myönsi ottoisän lähennelleen häntäkin, mutta tämä oli lopettanut yrittämisen asianomaisen kiellon jälkeen. Ottolapset myös kertoivat kohdelleen ja kutsuneensa ottovanhempiaan kuin omiaan, ja varsinkaan ottoäidin kohdalta ei ollut ollut mitään ongelmia, ennen kuin uhrin raskaus oli käynyt ilmi.

Kuulusteluista myös selviää, että ottoisän ja uhrin välinen läheinen suhde oli molemminpuolinen, ja osapuolet olivat pyrkineet pitämään asian salassa muilta talouteen kuuluvilta. Toisaalta kuulusteluissa jopa naapurit kertoivat havainneensa parivaljakon suhteessa epäilyttäviä asioita, joten voi olla vaikea arvioida kuinka salassa suhde oikeasti oli pysynyt. Toki on myös huomioitava, että asiasta oli tässä vaiheessa jo kerrottu lehdissä ja vastaavat kirjoitukset voivat vaikuttaa myös ulkopuolisten antamiin lausuntoihin tapahtuneista asioista. Syytteessä ollut isäpuoli oli myös raskaudesta kuultuaan luvannut uhrille pitävänsä huolen mahdollisesta yhteisestä lapsesta. Vasta raskauden ilmettyä oli äitipuoli kuullut asiasta, ja tämäkin oli osaltaan pyrkinyt

---

¹⁰⁰ Yhteisön paheksuntaa aiheeseen liittyen voidaan pitää merkittävänä tekijänä tapauksessa esiintyneeseen piilotteluun, ja tätä kautta henkikirikokseen johtaneissa syissä.

¹⁰¹ VaKa C3c:5 Lapuan välikäräjien pöytäkirjat 1947, nro 32.

¹⁰² Ensimmäinen maininta Vasabladet 13.8.1947 no 183, 2.

¹⁰³ VaKa C3c:5 Lapuan välikäräjien pöytäkirjat 1947, nro 32.

piilottelemaan sekä aviomiehensä suhdetta ottolapseensa, että tästä johtunutta raskautta. Kuulustelujen mukaan isäpuoli olisi ollut myös valmis pitämään lapsen, ja kieltänyt puolisoaan “kiusaamasta ja huutamasta” uhrille asian tiimoilta. Omien sanojensa mukaan isäpuoli olisi myös kertonut ottolapselleen ottavansa eron vaimostaan, ja avioituvansa tämän kanssa lapsen synnyttyä.

Uhrin kuulusteluista toisaalta selviää, kuinka ottoisä olisi halunnut “ehkäistä raskauden jollakin keinolla,” ja että molemmat ottovanhemmat olisivat olleet tietoisia piimään lisäystä lipeäkivestä. Kuulustelun perusteella käy myös ilmi, miten ottovanhemmat eivät olleet vieneet uhria ajoissa hoitoon tämän sairastuttua vakavasti, vaan he olivat odottaneet viimein, joka lopulta koitui uhrin kohtaloksi. Toisaalta ottovanhemmat olivat varanneet uhrille jo ajan hoitoon, mutta he olisivat halunneet viedä tämän toiseen pitäjään, oletettavasti asiaa salatakseen.

Kuulusteluiden aikana syytettyjen tarinat ehdivät kuitenkin vaihtua useaan otteeseen. Välillä vaimo kertoo miehensä olleen tietämätön lipeäkivestä, ja kohdelleen perhettä aina hyvin, kun taas seuraavassa kuulustelussa väittää tämän pahoinpitelevän ja uhkailevan perhettään. Samoin isäpuolen omat lausunnot ovat usein suorassa ristiriidassa niin äitipuolen, kuin myös uhrin kuulusteluihin verrattaessa. Vastaavalla tavalla kuulusteluissa vaihtuivat molempien mielipiteet yhteisten lasten hankkimisesta, kuten myös tämän näennäisestä mahdottomuudesta. Joissakin kertomuksissa syytetty nainen kertoi olevansa maho, kun taas toisessa kertoo itse suorittaneensa abortin lipeäkiveä käyttämällä, minkä uskoi olevan turvallinen vaihtoehto myös holhokilleen. Miehen kertomuksen mukaan he olisivat joskus yhdessä päättäneet olla hankkimatta yhteisiä lapsia, jotta “talossa ei olisi useanlaisia lapsia.”¹⁰⁴ Toisaalta mies kuulusteluissa välillä oli vakuuttavinaan uhrille, kuinka pitäisivät heidän yhteisestä lapsestaan huolta.

Tapauksen tiimoilta käytiin aineiston perusteella myös runsasta keskustelua syytteistä, sillä aiheesta oli uutisoitu, ja sitä käsiteltiin murhana, ja syytetty äitipuoli oli riitauttanut asiaa useasti. Yllytys itsemurhaan ei ollut ajallisesti rikosnimike, vaan asiaa käsiteltiin yllytyksenä murhaan, joka kohdistui kuitenkin uhriin itseensä.¹⁰⁵ Samoin myös syytteessä ollut isäpuoli kiisti häntä kohtaan nostetut syytteet, sillä teknisesti hän ei ollut

---

¹⁰⁴ VaKa C3c:5 Lapuan välikäräjien pöytäkirjat 1947, nro 32.

¹⁰⁵ VaKa C3c:5 Lapuan välikäräjien pöytäkirjat 1947, nro 32.

ottolapsen huoltaja, sillä huoltajuus oli uskottu vain äitipuolelle testamentin myötä, eivätkä sukupuoliyhteydet olleet tapahtuneet nuoren ollessa vielä lapsi. Molempiin kohdistuneista syytteistä käytiin keskustelua niin oikeudessa, kuin myös ilmeisesti sanomalehdissä. Asiaan otti kantaa mm. apulaistuomari ja useat asianajajat, asianomaisten pyynnöstä. Tapauksen käsittelyn loppupuolella molemmat puoliset pyrkivät syyttämään vain toisiaan tapahtuneesta, ja saada kaikki syytökset purettua kokonaan omilta kontoiltaan.

Kuulusteluissa esiin tulleet ristiriidat, sekä mukautuvat versiot tapahtuneista vaikeuttivat tapauksen analysointia jo ajallisessa oikeuskäsittelyssä, eivätkä ne myöskään helpota tutkijan työtä tapaukseen tutustuessa. Ainoat varmistuneet tiedot tapauksen osalta ovat uhrin raskaus omalle isäpuolelleen, lipeäkivestä johtunut vatsahaava mikä johti uhrin kuolemaan, sekä äitipuolen osuus tässä myrkytyksessä. Isäpuolen osuudesta kuolemantuottamukseen ei voitu saada varmuutta, ja uhrin todettiin nauttineen lipeäkivellä terästettyä piimää tietäen juoman toksisen koostumuksen. Tuomioistuin katsoi silti, että äitipuoli joko tiesi tai ainakin tämän olisi pitänyt tietää vaarat tarjotessaan myrkyllistä ainetta sikiön lähettämiseksi. Osapuolten tarkoituksena ei kuitenkaan ollut surmata uhria, vaan kuolema johtui pikemminkin toimettomuudesta vaaran uhatessa. Motiivina teoille voitiin pitää häpeästä johtuvaa piilottelua, ja tästä johtunutta hidastelua avunantamisessa.

Kihlakunnanoikeus tuomitsi äitipuolen yllytyksestä murhaan elinkautiseen rangaistukseen kuritushuoneella, ja menettämään kansalaisluottamuksensa ainaiseksi. Äitipuoli tuomittiin myös maksamaan hautaus- ja oikeuskulut. Tapaus on yksi neljästä aineistossa, jossa syytetty tuomittiin elinkautiseen.

Äitipuolen aviopuoliso puolestaan tuomittiin “omalla teolla tehdystä jatketusta sekaantumisesta kasvattiinsa ja huoruudesta” kolmeksi vuodeksi kuritushuonerangaistukseen. Hovioikeudessa tuomio lyheni kahteen vuoteen.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ VaKa Vh Aap, Di 277, 1948 nro 18.

3.4. Raiskaukset osana henkirikollisuutta

Kahteen henkirikokseen liittyi raiskaus, joista tekijät saivat syyteet murhasta. Molemmista tapauksissa voidaan katsoa raiskauksen yrityksen olleen päällimmäinen syy rikoksiin, ja ihmishenkien menetykset tapahtuivat seuranneissa konflikteissa. Erityisen raakuuden ja rikosten häikäilemättömyyden takia rikoksia alettiin tutkimaan murhina, vaikka suunnitelmallisuutta teoissa ei olisikaan voitu näyttää todeksi. Molemmista tapauksissa syytetyt olivat myös vähintäänkin yrittäneet yhtyä jo kuolleeseen uhriinsa, joka osaltaan voi viestiä tekojen karmeudesta, ja tekijöiden vähintäänkin sairaasta mielentilasta. Väkinimakaamiset käsiteltiin osana syytöksiä ja ne lisättiin osaksi kärsittäväää rangaistusta. Toinen syytetyistä tuomittiin elinkautiseen, joka kuitenkin palautettiin vielä käsiteltäväksi myöhempänä ajankohtana¹⁰⁷ ja toinen ilman täyttä ymmärrystä tehdystä kuolemaan johtaneesta pahoinpitelystä yhdeksäksi vuodeksi kuritushuoneelle.¹⁰⁸

Seuraavaksi käyn läpi ensimmäisen edellä mainituista henkirikoksista tapausesimerkinä. Rikos on erityisen törkeä, mutta mielestäni vaikeitakin tapauksia on kyettävä tutkimaan osana kokonaisuutta. Valitsin tapauksen tarkempaan käsittelyyn siksi, että se kertoo tavasta käsitellä mielenterveyteen ja syyntakeettomuuteen liittynyttä henkirikollisuutta.

Kristiinankaupungin raiskaaja-surmaaja

Tapauksessa on syytteessä mies murhasta, väkinimakaamisesta ja säännöstelyrikoksesta.¹⁰⁹ Tapauksen käsittely oli saanut alkunsa keväällä 1946, kun tapaukseen liittymättömät miehet olivat löytäneet naisen ruumiin maantien varrelta. Verijäljet paljastivat, että ruumista oli raahattu tieltä metsän puolelle. Naisen ruumis oli pahasti runneltu, ja ruumiin asennosta pääteltiin, että hänet oli myös raiskattu.

---

¹⁰⁷ VaKa Vh Aap Di 277 1946 nro 30.

¹⁰⁸ VaKa Vh Aap Di 277 1950 nro 9.

¹⁰⁹ VaKa Cd:254, Rådstuvurätten Krisinestad Dombok I 1946, nro 97.

Uhri oli paikallinen vuonna 1919 syntynyt tarjoilija. Uhrin sisar oli surmayötä seuraavana aamuna todennut tämän olevan kateissa, ja myöhemmin saman päivän aikana käynyt todentamassa uhrin henkilöllisyyden rikospaikalla.

Ensimmäinen rikoksesta epäilty mies pidätettiin jo saman päivän aikana, ja hänet pystyttiin liittämään rikokseen paikalta löydetyin puukon perusteella, jonka epäilty myönsi omakseen. Asiaa selvitettyä kuitenkin ilmeni, että epäilty mies ei ollut syyllinen kyseisiin rikoksiin, vaan todennäköisimpänä syyllisenä voitiin pitää henkilön ”ryyppykaveria,” jonka kanssa epäilty mies oli ollut viettämässä iltaa murhayönä.

Syytetty mies, syntynyt vuonna 1925, pidätettiin useiden kymmenien kilometrien päästä tapahtumapaikalta kesäkuun alussa 1946. Kuulusteluissa selvisi, kuinka epäilty ja syytetty mies olivat viettäneet murhaan johtaneena iltana aikaa yhdessä, ja juopotelleet ympäri kaupunkia.

Ryyppyillan päätteeksi miehet olivat suunnanneet juna-asemalle nukkumaan, mutta ovien ollessa lukossa he olivat lähteneet kulkemaan maantietä pitkin. Kävelyn aikana epäilty mies oli useaan otteeseen uhitellut syytettyä puukollaan, ja syytetty oli ottanut puukon itselleen talteen. Kävelyn aikana miehet erkaantuivat humalaisessa tohinassaan hetkeksi toisistaan, ja kohtasivat vielä kerran, kun syytetty oli jo kävelemässä uhrin kanssa eri suuntaan verrattaessa epäiltyyn. Epäilty oli tämän jälkeen nukahtanut tien pientareelle, ja oli tietämätön murhasta pidätykseensä asti.

Syytetty oli kohdannut uhrinsa samaisella maantiellä. Molemmat miehet kertoivat kuulusteluissa, että syytetty ei ollut ahdistellut naista. Hetken aikaa käveltyään mies oli omien sanojensa mukaan ”alkanut himoitsemaan naista,” ja naisen kieltäytyessä miehen ehdotuksista mies olisi ”ikään kuin menettänyt järkensä.”¹¹⁰ Tämän jälkeen syytetty mies oli iskenyt naista ryyppytoveriltaan takavarikoimalla puukolla selkään, ja naisen pyrkiessä pakoon iskenyt vielä kaksi kertaa. Nainen oli myös huutanut apua, mutta epäilty mies oli jo oletettavasti liian kaukana kuullakseen tai nukahtanut. Syytetty oli raahannut uhrin tieltä metsään, samalla myös viiltäen uhrin kaulaan haavan, ja tästä johtuvasta verivanasta uhri oli myöhemmin löydetty. Syytetty myös haki uhrin pyörän tieltä pois, joka viittaisi siihen, että syytetyllä oli edes jonkinlainen taju tekemistään

---

¹¹⁰ VaKa Cd:255, Rådstuvurätten Krisinestad Dombok II 1946, nro 103.

asioista. Syytetty oli leikannut uhrin kaulan kokonaan auki, omien sanojensa mukaan “ettei uhri jäisi kitumaan,” ja tämän jälkeen sekaantunut ruumiiseen.

Teon jälkeen syytetty oli kertomansa mukaan tajunnut mitä oli tehnyt, ja paennut sen jälkeen paikalta. Pakomatalla hän oli juossut uhrin sisarta vastaan maantiellä. Syytetty peseytyi lätäkössä, jonka jälkeen juoksi takaisin kaupunkiin ja nukkui juna-aseman liepeillä, josta lähti aamuöisellä junalla lähipaikkakunnalle. Syytetty matkusti junalla, kävellen ja autojen lavoilla useita kymmeniä kilometrejä, ja lopulta pysähtyi työskentelemään hiilitehtaalle, josta poliisit kävivät hänet muutamaa päivää myöhemmin pidättämässä.

Pidätyksen jälkeen syytetty oli kuulusteluissa yrittänyt vierittää murhan ryppykaverinsa niskoille, mutta tässä epäonnistuttuaan myöntänyt teon. Syytetty myös kertoi piilottaneensa todistusaineistoksi kelpaavat veriset alushousunsa putkan vessanpöntön taakse. Lopulta syytetty myönsi tekonsa kuulusteluissa, ja kertoi viranomaisille tapahtumien kulun. Syytetyn rikosrekisterissä ei ollut muita merkintöjä, kuin luvaton poistuminen palvelupaikkakunnalta joulukuussa 1945.

Syytetty vetosi kuulusteluissa humalatilaansa ja järkensä menettämiseen. Hänet lähetettiin mielentilatutkimuksiin, jossa hänet todettiin muuten terveeksi mieleltään, mutta testeissä paljastui hänen ongelmanratkaisukykynsä olevan kuusi-vuotiaan lapsen tasolla. Tästä syystä lääkintähallitus määräsi syytetyn mielisairaalahoitoon, ja oikeudessa mies jäi tuomitsematta murhasta syyntakeettomuuteen vedoten.¹¹¹

Tapauksen kohdalta voidaan soveltaa kriminologian tilannetoimintateoriaa. Teorian keskeisimpinä sisältöinä ovat yksilöllinen rikosalttius, ympäristön rikosalttius, ja pelote.¹¹² Syytetyn itsekontrolli voidaan kyseenalaistaa niin päihteiden nauttimisen seurauksena, kuten myös hänen henkilökohtaisella tasolla. Kuusivuotiaan tasoinen ongelmanratkaisu kertoo syytetyn mielentilasta, ja on myös katsottavissa tämän voineen vaikuttaa henkilön kykyyn arvioida omaa tekemistään. Samoin syytetyn oma moraalikäsitys näyttäytyi heikkona kuulustelujen pohjalta, sillä vaikka hän ymmärsi

---

¹¹¹ VaKa Cd:256, Rådstuvurätten Krisinestad Dombok I 1947, nro 14.

¹¹² Kivivuori ym. 2018, 218.

tehneensä rikoksen, ei hän ilmaissut katumusta tai empatiaa rikoksensa johdosta.¹¹³ Rikoksen tapahtuessa myös ympäristöllä oli vaikutusta. Miehellä oli mahdollisuus toteuttaa rikos, sillä hän oli uhrinsa kanssa kahden syrjäisellä seudulla, missä ei ollut käytännössä minkäänlaista ulkoista kontrollia, joka voisi toimia rikoksen pelotteena. Pöytäkirjojen perusteelta mies ei juurikaan kokenut sosiaalista kontrollia yhteisöltään, sillä hän vietti todistetusti paljon aikaa rikoksista tuomittujen ja huonomaineisten ihmisten seurassa. Vahvassa sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa rikoksia vähentää yhteisön jakamat arvot ja luottamus,¹¹⁴ jotka tämän tekijän kohdalla näyttävät puuttuneen kokonaan. Mielentilansa vuoksi mies ei välttämättä olettanut voivansa jäädä kiinni rikoksestaan, jonka johdosta myöskään rangaistuksen pelote ei ollut estämässä rikoksen syntyä. Näin ollen voidaan soveltaa tilannetoimintateorian mukaista rikoskäyttäytymistä, jossa rikos tapahtuu rikosmyönteisessä ympäristössä, eikä yksilön oma moraalinen käsitys ole estämässä rikosta.¹¹⁵

3.5. Rangaistukset ja motiivit

Tapaukset siirtyivät hovioikeudelle alioikeuksien käsittelyn jälkeen. Hovioikeudelle oli tyypillistä hylätä esimerkiksi murhasyytteitä ja tuomita syytetyt tapoista tai kuolemaan johtaneista pahoinpitelyistä. Myös yksi tahallinen tappo hylättiin toteennäyttämättömänä, ja siirrettiin käsiteltäväksi kuolemaan johtaneen pahoinpitelyn nimikkeellä. Oheinen taulukko esittää rikosnimikkeet alioikeuksien tuomioiden ja hovioikeuden päätösten jälkeen.

Taulukko 4. Alioikeuksien tuomiot ja hovioikeuden päätökset. Lähteet: VaKa Vh Aap Di 276, 277, 278. 1945-1950

Rikosnimike	Alioikeuden tuomio	Hovioikeuden päätös
Murha	19	10 ¹¹⁶
Tahallinen tappo	15	19
Kuolemaan johtanut pahoinpitely	2	5

¹¹³ VaKa Cd:256, Rådstuvurätten Krisinestad Dombok I 1947, nro 14.

¹¹⁴ Kivivuori ym. 2018, 218.

¹¹⁵ Kivivuori ym. 2018, 221.

¹¹⁶ Kaksi murhasta syytettyä henkilöä jätettiin rankaisematta syyntakeettomuuteen vedoten.

Hovioikeuden päätöksissä on havaittavissa trendi rikosnimikkeiden “alentamiseen”, sillä yhtäkään tapausta ei nostettu raskauttavammaksi kuin mitä se oli alioikeudelta tullessaan. Vastaavasti monet kuolemaan johtaneet pahoinpitelyt katsottiin hovioikeudessa tapahtuneen lieventävien asianhaarojen vallitessa ja tuomioita lyhennettiin huomattavasti. Tapaukset saattoivat myös hypätä usean eri asteisen syytöksen yli, esimerkiksi murhasta saattoi hovioikeuden päätöksellä tulla kuolemaan johtanut pahoinpitely. Yhtäkään syytettyä ei hovioikeudessa todettu syyttömäksi henkirikoksiin käsittelemäni aineiston kohdalta.

Kaikkiaan kymmenestä murhasta syytetystä lopulta vain neljä tuomittiin murhasta elinkautiseen. Tämän lisäksi kaksi murhasta syytettyä jätettiin hovioikeudessa rankaisematta kokonaan syyntakeettomuuteen vedoten. Muissa tapauksissa syyte hylättiin tai muunnettiin muista syistä määrääjälliseksi rangaistukseksi.¹¹⁷ Oheisessa taulukossa on esitetty vankeusrangaistusten pituudet rikosnimikkeittäin.

Taulukko 5. Tuomioiden pituudet rikosnimikkeittäin. Lähteet: VaKa Vh Aap Di 276, 277, 278. 1945-1950

Tuomiot	Vankeusrangaistuksen pituus	Poikkeuksia
Murha	9v 1kk-15v	4 elinkautista tuomiota
Tahallinen tappo	6v 8kk-13v	16v kuritushuonetta ¹¹⁸
Kuolemaan johtanut pahoinpitely	3v 6kk-9v	

Tuomioiden pituus vaihteli rikosnimikkeen ja tapauskohtaisten asianhaarojen takia. Murhasta tuomittiin joko elinkautiseen tai yhdeksästä vuodesta ja yhdestä kuukaudesta viideksitoista vuodeksi rangaistukseen kuritushuoneelle, taposta kuudesta vuodesta ja kahdeksasta kuukaudesta kolmeentoista vuoteen kuritushuoneelle ja kuolemaan johtaneista pahoinpitelyistä kolmesta vuodesta ja kuudesta kuukaudesta yhdeksään vuoteen kuritushuoneelle. Eroavaisuuksia rangaistusten kestossa ilmeni pääosin

¹¹⁷ Esim. VaKa Vh Aap Di 276 1946 nro 10. Jossa syytetty tuomittiin “nuorena henkilönä yksin teoin tehdystä murhasta ja ryöstöstä kymmeneksi vuodeksi kuritushuoneeseen ja olemaan sen yli kolme vuotta todistajaksi kelpaamaton.”

¹¹⁸ Rikoksen uusija.

aiempien rikosten, rangaistusten yhdistämisen tai lieventävien asianhaarojen takia. Aineistosta on myös havaittavissa ajallisia trendejä, kuten vankeusrangaistuksien pituuden vähentäminen. Tämä tapa yleistyi huomattavasti vuoden 1950 aineistossa verrattaessa aiempiin vuosiin. Hovioikeudessa käytettiin ajan rikoslakia, joka määrittää:

“Kuritushuone-rangaistusta tuomitaan joko elinkaudeksi, taikka määrääjäksi, vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi, paitse rangaistuksia yhdistettäessä.

Tämä rangaistus määrätään täysin kuukausin, taikka vuosin, taikka täysin vuosin ja kuukausin. Kun, rangaistuksia yhdistettäessä, vankeus on muunnettava kuritushuoneeksi, tuomittakoon kuritushuonetta myöskin täysin päivin.”¹¹⁹

Lähtökohtaisesti rikoksiin todetut syytetyt myös joutuivat korvaamaan aiheutuneet hautaus-, lääkäri-, todistaja- ja oikeudenkäyntikulut. Kaikkiin henkirikoksiin sisältyi myös kansalaisluottamuksen menettäminen, joka oli usein muutamia vuosia vankeusrangaistusta pidempi.

Vastaavasti tuomioon vaikuttavana tekijänä on usein syytettyjen mielenterveys tai ymmärrys. Monet tuomiot¹²⁰ perustuivat ainakin osittain syytettyjen mielentilaan vedoten, usein vähentäen vankeusrangaistuksen pituutta. Joissakin tapauksissa syytetyt olivat lähetetty mielentilatutkimuksiin¹²¹, joiden perusteella tuomio saatettiin asettaa määräaikaiseksi, vaikka syytetyn katsottiin syyllistyneen murhaan. Esimerkkitapauksessa syytetty maanviljelijä mies oli surmannut pistoolilla samasta kylästä olleen toisen maanviljelijän. Pöytäkirjassa mainitaan teon tapahtuneen *“surmaamisen aikomuksessa, vakain tuumin”* mutta mielentilatutkimuksen perusteella syytettyä ei asetettu elinikäiseen kuritushuonerangaistukseen kuten murhasta oli tapana.

Tutkimusaineiston alin tuomio oli kolmen vuoden ja kuuden kuukauden kuritushuonerangaistus. Alun perin mies oli tuomittu neljän vuoden ja kymmenen

---

¹¹⁹ Rikoslaki (39/1889) luku 2, 2 §.

¹²⁰ Yhteensä kahdeksan syytettyä tuomittiin rikoksista jotka he olivat tehneet “vailla täyttä ymmärrystä”. Kaksi näistä jäivät rankaisematta kokonaan hovioikeudessa mielisairauksiin vedoten.

¹²¹ esim. VaKa Vh Aap Di 277 1949 nro 10.

kuukauden tuomioon kuoleman aiheuttaneesta pahoinpitelystä.¹²² Tapauksessa syytetty mies oli, *“tahallansa ilman tappamisen aikomusta lyönyt veljeään hengenvaarallisena astalona pidettävällä tiepaalulla päähän seurauksin, että veli oli lyönnin aiheuttaman kallon murtuman johdosta heti kuollut.”* Tämä tapaus on huomionarvoinen juurikin lyhyen rangaistuksensa takia. Syy lievään rangaistukseen on jokseenkin kummallinen, sillä asiaa puitiin ensin erittäin raskauttavien asianhaarojen vallitessa tapahtuneena kuolemaan johtaneena pahoinpitelynä, ja silti tuomio¹²³ oli lyhyempi kuin muut kuolemaan johtaneet pahoinpitelyt, ilmankin raskauttavia asianhaaroja. Tapausta käsiteltiin myöhemmin uudestaan, ja se lyhennettiin kolmen vuoden ja kuuden kuukauden rangaistukseksi lieventävien asianhaarojen takia. Hovioikeuden asiakirjoista ei kuitenkaan selviä, mitä nämä mainitut raskauttavat ja lieventävät asiahaarat olivat, tai miten niitä sovellettiin suhteessa tuomion pituuteen.

Pisin tuomio, elinkautisia lukuun ottamatta, oli 16 vuoden kuritushuonerangaistus.¹²⁴ Tämä tuomio perustui pitkälti aiempiin rikoksiin, sillä vastaavista rikoksista, eli tapoista, oli tapana tuomita kymmeneksi vuodeksi kuritushuoneelle. Kyseinen tappo ei juuri poikkea aineiston normista; sekä syytettynä että uhrina oli työväenluokan mies, tappo tapahtui pikaistuksissa, ja surma tehtiin puukolla. Erikoiseksi tapauksen tekee se, että syytetty oli syyllistynyt jo aiemmin väkivaltaisiin rikoksiin ja todettu vaaralliseksi rikoksen uusijaksi. Mies oli määrätty pakkolaitokseen jo vuonna 1938. Tapaus oli toinen kerta, kun mies syyllistyi koeajoilla rikokseen ja tämän vuoksi myös hänen tuomionsa oli tavallista pidempi. Mies kuoli ennen kuin tapaus oli käsitelty loppuun hovioikeudessa.

Henkirikoksiin ajavien motiivien arviointi on lähtökohtaisesti haasteellista. Käsittelemäni aineiston puolesta voidaan motiivit katsoa varmaksi vain silloin, jos syytetty on sen itse ilmaissut kuulusteluissa, eli lähtökohtaisesti motiiveja täytyy arvioida lähilukua hyödyntäen. 36:sta tapauksesta kahdeksan tapahtui tekijän ollessa ymmärrystä vailla, jolloin motiivina on hyvin haastavaa selvittää. Tämän lisäksi suuressa osassa tapauksista voidaan katsoa motiiviksi pikaistuminen, joka toki on voinut johtua eri syistä. Tällaisia syitä olivat usein miesten väliset humalaiset tappelut tai muunlaiset

---

¹²² VaKa Vh Aap Di 278 1950 nro 37.

¹²³ Ensimmäinen tuomio, eli 4v 10kk.

¹²⁴ VaKa Vh Aap Di 277 1950 nro 14.

ilman sen suurempaa harkintaa tapahtuneet surmateot. Aineiston pohjalta voidaan kuitenkin poimia esiin muutamia selkeämpiä motiiveja henkirikoksille.

Selvästi suunniteltuja murhia aineistossa oli vain kaksi. On myös mahdollista, että useampi henkirikos oli todellisuudessa suunniteltu, mutta vain kahdessa tapauksessa syytetyt myönsivät tämän. Ensimmäinen näistä oli jo esittelemäni tapaus, jossa mies surmasi velipuolensa tämän rahojen takia. Toisessa jutussa oli puolestaan kyseessä mies, joka pyrki aloittamaan uuden elämän toisaalla. Tämän mahdollistamiseksi mies oli tilannut taksin, surmannut kuskin, ja varastanut auton, jolla aloitti muutamia kuukausia kestäneen pakoilunsa virkavallalta.¹²⁵ Pöytäkirjojen mukaan mies oli suunnitelmallinen teossaan, vaikkakin uhriksi valikoitunut taksikuski olikin satunnaisesti valikoitunut.

Yhden tapauksen kohdalta voidaan motiivina pitää mustasukkaisuutta tai jopa katkeruutta. Kyseisessä tapauksessa mies oli surmannut vaimonsa lapsen, joka oli syntynyt sodan loppuvaiheilla. Kyseinen lapsi ei ollut aviomiehen oma, joten hän surmasi lapsen suutuspäissään.¹²⁶ Tapauksen tuomioiden perusteelta voidaan myös päätellä, että äiti oli joko hyväksynyt tapahtuman tai ei ainakaan ollut pyrkinyt tätä estämään, sillä sekä äiti että mies saivat 10 vuoden kuritushuonerangaistuksen surmasta. Äitiä ei kuitenkaan tuomittu konkreettisesti henkirikoksesta, vaan avunannosta murhaan.

Sotatraumat, ja muut mielentilaan vaikuttaneet psyykkiset sairaudet saattoivat myös olla henkirikollisuuden taustalla. Aikalaisparadigmaan kuului psyykkisten sairauksien oireiden hoito, mutta vastaavat sairaudet nähtiin yksilön rakenteellisesta heikkoudesta ja perimästä johtuvana, pidettiin sairauksia parantumattomina.¹²⁷ Tämä ajattelutapa saattoi leimata mielenterveysongelmista kärsiviä, jolloin he eivät välttämättä hakeutuneet hoitoon yhteiskunnallisen stigman vuoksi.

Humalaisten miesten tappeluissa tapahtuneisiin henkirikoksiin voidaan myös linkittää kunniakäsitykset, jotka saattoivat olla merkittävässä roolissa tappelun eskaloitumisessa

---

¹²⁵ VaKa Vh Aap Di 277 1947 nro 9.

¹²⁶ VaKa Vh Aap Di 277 1946 nro 7.

¹²⁷ Kivimäki 2013, 401-402

henkirikokseen. Esimerkiksi käy tapaus, jonka mukaan miesten välinen konflikti alkoi loukkauksista, eteni tappeluksi, ja jossa lopuksi häviämässä ollut mies puukotti vastustajansa.¹²⁸ Tapauksen voidaan katsoa johtuneen häviämisestä johtuvan häpeän välttämiseksi.

Vastaaviin tapauksiin voidaan myös linkittää kosto merkittävänä syynä henkirikokseen. Tutkielman viimeisenä case-esimerkkinä käyn läpi tapauksen, jossa osapuolten välinen koston kierre päättyy hengenmenetykseen. Valitsin tapauksen tarkempaan tarkasteluun sillä se sisältää viitteitä kunnia- ja koston osana henkirikollisuutta.

Kauhajoen murha

Kyseisessä tapauksessa osapuolet olivat viettäneet aikaa yhdessä talkoiden jälkeisissä illanistujaisissa elokuussa vuonna 1950. Illanistujaisissa murhasta syytetty mies oli käyttöksensä takia jäänyt uhrin vaimon mieleen, ja vaimo oli ilmoittanut pelänneensä miestä jo ennen veriteko-johtaneita tapahtumia. Syytetty oli syntynyt vuonna 1912, ja oli vapautettu palveluksesta huonon kuulonsa johdosta, eikä täten ollut palvellut sodassa.¹²⁹ Murhasta syytetty oli juonut itsensä tukevaan humalaan, ja seurueen jäsenten siirtyessä paikalliseen kahvilaan jatkamaan illan istumista, tämä oli päätenyt vierailemaan uhrin kotitalalla. Uhri itse ei ollut kotonaan syytetyn siellä käydessä, mutta paikalla oli ollut hänen vaimonsa. Syytetty oli saapunut uhrin tilalle muutaman seurueen jäsenen kanssa, jossa uhrin vaimo ei ollut päästänyt humalaista ja huonosti käyttäytynyttä miestä taloonsa, joka tästä loukkaantuneena oli alkanut riehumaan talon ulkopuolella. Hän oli pyrkinyt sisään voimakkein eikä ollut lopettanut edes uhrin vaimon uhatessa miestä pistoolilla. Päinvastoin, hän oli tapauksen johdosta riuhtonut oven auki, ja pahoinpidellyt uhrin vaimoa nyrkeillä kunnes muut seurueen miehet olivat repineet hänet pois naisen kimpusta, jonka jälkeen ryhmä oli jatkanut matkaansa kohti kahvilaa.¹³⁰

Uhri oli tämän jälkeen käynyt kotonaan, ja kuullut tapahtuneesta, jolloin hän oli ottanut pistoolin mukaansa ja lähtenyt tapaamaan syytettyä kahvilaan. Paikan päällä miehet

---

¹²⁸ VaKa Vh Aap Di 277, 1949 nro 12.

¹²⁹ VaKa C 2 a 32 Kauhajoen tuomiokirja 1950, nro 72.

¹³⁰ VaKa C 2 a 32 Kauhajoen tuomiokirja 1950, nro 72.

olivat tapelleet, ja uhri oli heittänyt syytetyn ulos kahvilasta. Kuulustelujen mukaan uhri oli kertonut joillekin mukanaan olevasta aseesta, mutta hän ei ollut uhannut sillä syytettyä missään vaiheessa. Syytetty ei siis tiennyt uhrilla olleesta pistoolista. Pahoinpidelty syytetty oli tämän jälkeen kävellyt läheisen maatalan pellolle, johon oli kaatunut ja jäänyt makaamaan joko humalan tai pahoinpitelyn vuoksi. Maatalan emäntä oli hakenut miehen talolleen, jotta tämä voisi pestä veriset ja mutaiset kasvonsa, mutta sisälle päästyään mies oli etsinyt talosta itselleen puukon, ja lähtenyt takaisin kohti kahvilaa.

Kahvilalle saavuttuaan mies oli houkutellettu uhrin ulos koputtamalla ikkunaan. Uhri oli lähtenyt tapaamaan syytettyä, ja kehottanut muita odottamaan sisällä. Ulkona syytetty mies oli silminnäkijän mukaan “vaaninut” uhria, ja iskenyt tätä yllättäen puukolla hartian seudulle, ja lähtenyt ajamaan takaa pakoon yrittävää uhriaan. Kuulusteluista selvisi uhrin olleen huomattavasti kookkaampi ja voimakkaampi kuin syytetyn, joka osaltaan voi selittää miksi syytetty oli pyrkinyt yllättämään uhrinsa. Miehet olivat kamppailleet maassa ja kun muut seurueen miehet riensivät paikalle, oli uhri jo vainaja. Tekijä oli heittänyt surma-aseeksi myöhemmin osoittautuneen puukon käsistään ja paennut paikalta.

Uhri ja syytetty olivat tunteneet toisensa jo entuudestaan, mutta kuulustelujen mukaan heillä ei ollut ollut vihanpitoa ennen kyseistä iltaa. Uhri oli myös tunnettu rauhallisena miehenä, joka vältti konflikteja, eikä yleisesti ottaen nauttinut alkoholia.¹³¹ Tästä huolimatta osapuolet ajautuivat koston kierteseen, jossa toinen menetti henkensä. Pöytäkirjojen mukaan uhri ei ollut juopunut, mutta kuitenkin oli päättänyt ottaa oikeuden omiin käsiinsä vaimonsa pahoinpitelyn takia. Hän olisi voinut ilmoittaa asiasta viranomaisille tai ratkaista tilanteen myöhemmin, kun syytetty olisi selvinnyt humalatilastaan. Evoluutiokriminologialla voidaan selittää kunniaan liittyviä henkirikoksia esimerkiksi tappelussa häviämisestä johtuvan kasvojen menetyksen johdosta. Häviäjäksi leimautuminen on voinut vaikuttaa merkittäväällä tavalla evoluutioympäristössä, ja vaikuttaa jopa suvun jatkamiseen.¹³² Uhri oli kuitenkin halunnut säilyttää omansa ja vaimonsa kunnian, ja siksi päättänyt kostoksi pahoinpidellä tulevan surmaajansa. Kostona tästä syytetty mies oli palannut paikalle

---

¹³¹ VaKa C 2 a 32 Kauhajoen tuomiokirja 1950, nro 72.

¹³² Kivivuori 2008, 60.

surmatakseen uhrinsa. Molempien osapuolten osalta voidaan myös havainnoida tapahtumia retributiivisten reaktioiden kautta. Molemmilla oli moraalitunteiden kautta syy kostaa toiselle, ja kosta voidaan pitää rationaalisena tapana vähentää uuden aggression todennäköisyyttä pelotteen kautta.¹³³ Uhrin osalta voidaan katsoa koston olleen myös osittain altruistista, sillä hän kosti jonkun muun puolesta. Toisaalta miehen on yhteisössä katsottu olevan myös vaimonsa suojelija, ja tätä kautta kosta pidettiin ymmärrettävänä myös pöytäkirjojen kuulusteluiden pohjalta.¹³⁴

Syytetty tuomittiin tahallista taposta kymmeneksi vuodeksi vankeuteen, joka yhdistettiin muihin rikoksiin (esim. pahoinpitelyyn uhrin vaimoa kohtaan) yhteensä 12 vuoden kuritushuonerangaistukseksi.

---

¹³³ Kivivuori ym. 2018, 260.

¹³⁴ Useat todistajat pitivät syytetyn miehen pahoinpitelyä oikeutettuna. VaKa C 2 a 32 Kauhajoen tuomiokirja 1950, nro 72.

4. Päätäntö

Tutkielmassa tarkastelin Vaasan läänin henkirikollisuutta määrällisesti ja laadullisesti. Tarkastelin henkirikollisuuden tilastoja valtakunnallisella tasolla, ja vertasin Vaasan läänin tilannetta suhteessa näihin. Tutkielmassa perehdyin myös ajallisiin henkirikosten tekijöihin, tekotapoihin ja rangaistuksiin.

Tutkielman ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää henkirikollisuuden taso. Vertailin myös Vaasan läänin henkirikoksia valtakunnan yleiseen tilanteeseen. Surmia tehtiin paljon, varsinkin vuonna 1945, jolloin Vaasan läänin henkirikollisuus oli merkittävästi maan keskiarvoa korkeammalla. Toisaalta vuonna 1948 surmia tehtiin huomattavasti vähemmän kuin Suomessa yleensä. Kokonaisuudessaan tutkielmassa tarkastelulla aikavälillä henkirikollisuus pysyi kuitenkin hyvin lähellä valtakunnallisia tasoja. Vaasan läänin keskinkertaisuus suhteessa kokonais henkirikollisuuteen on itsessäänkin tutkimustulos.

Tutkielmassa tutustuin Vaasan läänin henkirikollisuuden tekotapoihin ja teonpiirteisiin. Tekotavat ja teonpiirteet vaihtelivat suuresti keskenään yksittäisten tapausten välillä, mutta näissäkin oli hahmotettavissa yleiset linjat. Humalaisten miesten väliset, suutuspäissään tehdyt surmatyöt hallitsivat yleistä linjaa, mutta aineiston sisälle mahtui myös erikoisempia tapauksia. Näiden erikoisempien tapausten tarkastelu mahdollisti tutustumisen suunnitelmallisiin murhiin, kuten myös erilaisiin tekotapoihin, jotka olivat tutkielman keskiössä. Tutkielmassa käsitellyt tapaukset sisälsivät myös erilaisia motiiveja henkirikoksiin, ja tapausten tarkka analyysi mahdollisti näiden selvittämisen ainakin pinnallisella tasolla. Todelliset motiivit ovat toki tiedossa ainoastaan tekijöillä, mutta tutkimuksellisesta näkökulmasta on palkitsevaa pyrkiä tulkitsemaan menneitä tapahtumia, ja niihin johtaneita ajatuksia.

Vaasan hovioikeudessa tapauksia käsiteltiin alioikeuksien jälkeen, ja tämä mahdollisti myös rikosnimikkeiden ja tuomioiden vaihtelevuuden seurannan. Hovioikeudessa tuomiot yleensä alenivat niin rikosnimikkeiden, kuin tuomioiden pituuksien osalta. Hovioikeuden perustelut tuomioiden alentamiselle olivat yleensä vain toteamuksia vakavampien rikosnimikkeiden vaatimien tapojen tai tekojen näyttöjen

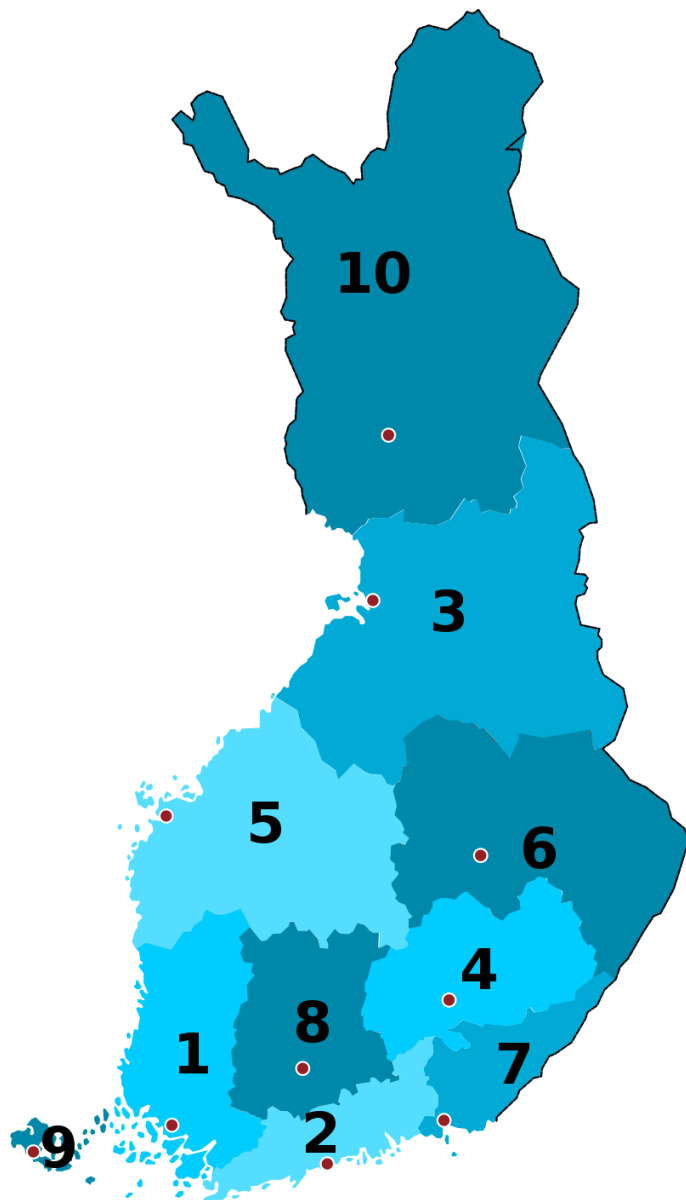
puutteellisuudesta tai mielentilatutkimusten kautta selvitetty syyntakeettomuudet syytettyjen tekoja koskien.

Tutkielman kannalta yllättävänä elementtinä pidän tilastoihin merkityn, ja hovioikeudelle alistettujen henkirikosten suurta erotusta. Vaasan läänin osalta puhutaan kuitenkin lähes 120 henkirikoksen erosta, enkä itse osaa arvioida mistä näin suuri erotus johtuu. Tutkielmaa varten kävin läpi Vaasan hovioikeudelle alistettujen asioiden päätöstaltiot samoilta vuosilta kuin mitä tilastot käsittelevät, ja päätöstaltiot pitivät sisällään vain 81 tapausta, joista suuri osa käsitteli Oulun ja Lapin läänin henkirikollisuutta Vaasan läänin lisäksi. Inhimillisen erheen mahdollisuus on toki olemassa, mutta en laittaisi näin suurta erotusta epähuomion tai virheen syyksi.

Humalahakuinen juominen ja sodan traumat vaikuttivat henkirikollisuuden kokonaislukuun, mutta molemmat näistä tekijöistä ovat vaikeasti seurattavissa. Jos syytetty voi vedota siihen, ettei muista olleensa humalassa surmatessaan toisen ihmisen, voidaan toki päätellä asiasta jotain, mutta jälkikäteen totuuden selvittäminen voi olla vähintäänkin haastavaa. Samoin sodasta johtuvat traumat tai mielentilaan vaikuttaneet muut tekijät olivat diagnoosien kautta vielä lapsenkengissä, eikä näitä välttämättä osattu yhdistää tapahtuneeseen henkirikollisuuteen.

Vaasan läänin henkirikollisuus oli raakaa ja äkkipikaista, jossa puukkojen ja ampuma-aseiden käyttö tuli selväksi. Henki voitiin viedä tutulta tai tuntemattomalta, ja usein jälkikäteen ajateltuna mitäänsanomattoman syyn johdosta. On jokseenkin helppoa ymmärtää Veli Verkon hypoteesin lähtökohdat kansasta, jolle henkirikollisuus on ominaista aineistoon tutustuessa, mutta onneksi 2020-luvulla Suomessakin ollaan hieman jo rauhoitettu. Tutkielman henkirikollisuus kuitenkin näyttäytyi Vaasan läänissä ajallisten trendien mukaisena, eikä yhteiskunnallisesti haastavaa aikaa sovi sivuuttaa ainetta käsitellessä.

Liitteet

Liite 1, Suomen läänit vuosina 1945-1947. Numero 5 on vaasan lääni.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto, Jyväskylän toimipiste (JyKa):

Jyväskylän tuomiokunnan arkisto:

Jyväskylän kärjäkunnan varsinaisasiain pöytäkirjat, Syyskäräjät II 1948, I Ca:202

Jyväskylän kärjäkunnan varsinaisasiain pöytäkirjat, Talvikäräjät III 1949, I Ca:205

Jyväskylän y.m Välikäräjät 1947, I Cg:67

Keuruun y.m. Välikäräjät 1948, I Cg:68

Jyväskylän raastuvanoikeuden arkisto:

II osaston varsinaisasiain pöytäkirjat, 1948, Ccc: 61

Kansallisarkisto, Vaasan toimipiste (VaKa):

Vaasan hovioikeus, Alistettujen asioiden päätöstaltiot Di 276 1942-1945.

Vaasan hovioikeus, Alistettujen asioiden päätöstaltiot Di 277 1946-1949.

Vaasan hovioikeus, Alistettujen asioiden päätöstaltiot Di 278 1950.

Kauhajoen tuomiokunnan arkisto:

Kauhajoen kärjäkunnan varsinaisasiain pöytäkirjat 1950, C2a:32

Kristiinankaupungin tuomiokunnan arkisto:

Rådstuvurättens Kristinestad Dombok I 1946, Cd:254

Rådstuvurättens Kristinestad Dombok II 1946, Cd:255

Rådstuvurättens Kristinestad Dombok I 1947, Cd:256

Lapuan tuomiokunnan arkisto:

Lapuan kärjäkunnan välikäräjien pöytäkirjat, Lapuan tuomiokunta 1947, C3c:5

Vaasan raastuvanoikeuden arkisto:

Vaasan raastuvanoikeuden I osaston pöytäkirja, Vaasan maistraatti ja raastuvanoikeus RO:n I osaston pöytäkirjat 1949, Cba:149

Tilastoaineistot

Suomen virallinen tilasto (SVT) XXIII. Oikeustilastot 77, 84, 87, 88. Oikeustilastot 1938–1950, Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino, 1939, 1951, 1953, 1955. Verkkojulkaisu, Doria, Internet-osoitteessa: <https://doria.fi/>
Luettu: 8.3.2023.

Suomen tilastollinen vuosikirja (STV) 1946–1947, 1948, 1950, 1951, 1955. Valtioneuvoston kirjapaino, 1948, 1949, 1951, 1952, 1955 Verkkojulkaisu, Doria, Internet-osoitteessa: <https://doria.fi/>
Luettu: 8.3.2023, 10.5.2023 ja 15.5.2023

Suomen tilastollinen vuosikirja (STV) VI : 97. Väestötilastoa 1936–1940 Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino, 1945
Verkkojulkaisu, Doria, Internet-osoitteessa: <https://www.doria.fi/handle/10024/69328>
Luettu: 8.3.2023

Suomen tilastollinen vuosikirja (STV) VI : A 111. Väestötilastoa 1941–1950, Helsinki: Valtioneuvoston kirjapino, 1945

Verkkojulkaisu, Doria, Internet-osoitteessa:

<https://www.doria.fi/handle/10024/69350>

Luettu 8.3.2023

Virallisjulkaisut

Suomen asetuskokoelma, Rikoslaki (39/1889). Annettu Helsingissä 19.12.1889.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1889/18890039001>

Viitattu 31.3.2021.

Suomen asetuskokoelma, Laki nuorista rikosentekijöistä (262/1940). Annettu Helsingissä 31.5.1940

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1940/19400262>

Viitattu 14.5.2023

Tutkimuskirjallisuus

Alasuutari, Pertti. & Alasuutari, Pertti. (2011). Laadullinen tutkimus 2.0 (4. uud. p.). Vastapaino.

Anttila, Inkeri & Törnudd, Patrik (1983). Kriminologia ja kriminaalipolitiikka. Juva: WSOY

Archer, Dane & Gartner, Rosemary (1976). Violent acts and violent times –A comparative approach to postwar homicide rates. *American Sociological Review*, vol.41 (6), 937–963.

Hietanen, Silvo (1992), Rikollisuus ja alkoholi sota-ajan yhteiskunnassa. Teoksessa: Kansakunta sodassa 3. – Kuilun yli. Toimittajat: Opetusministeriö, Silvo Hietanen, ja Olli Vehviläinen. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Hietaniemi, Tuija (1992), Lain vartiossa – Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948, Historiallisia tutkimuksia 166, SHS, Vammala.

Holmila, Antero & Mikkonen, Simo (2015). Suomi sodan jälkeen: pelon, toivon ja katkeruuden vuodet 1944–1949. Keuruu: Ateenan Kustannus Oy.

Jaakkola, Risto (1986). Veli Verkko. –Moraalistatistikko ja Suomen ensimmäinen kriminologi. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Karonen, Petri (2006). Kun rauha tuo omat ongelmansa. (2006). Teoksessa: Kun sota on ohi: Sodista selviytymisen ongelmia ja niiden ratkaisumalleja 1900-luvulla. Toimittajat Petri, Karonen & Kerttu, Tarjamo. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kempainen, Sanna (2020). Oulun läänin henkirikollisuus 1945-1950 (Suomen historian pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto)

Kivimäki, Ville (2013), Murtuneet mielet – taistelu suomalaissotilaiden hermoista 1939–1945, WSOY, Helsinki.

Kivimäki, Ville (2015). Uusi Suomi. Sotasukupolvi ja sodanjälkeinen aika. Teoksessa: Kirsi-Maria, Hytönen & Ville, Kivimäki (toim.), Rauhaton rauha: Suomalaiset ja sodan päättyminen 1944–1950. Tampere: Vastapaino.

Kivivuori, Janne (2008). Rikollisuuden syyt. Helsinki: Nemo.

Kivivuori, Janne, Aaltonen, Mikko, Näsi, Matti, Suonpää, Karoliina. & Danielsson, Petri (2018). Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.

Kivivuori, Janne., Rautelin, Mona, Büchert Netterstrøm, Jeppe, Lindström, Dag, Bergsdóttir, Guðbjörg S., Jónasson, Jónas O., Lehti, Martti, Granath, Sven, Okholm, Mikkel M. and Karonen, Petri, (2022). Nordic homicide in deep time: Lethal violence in the early modern era and present Times.

Kleck, Gary & Patterson, E. Britt (1993). ”The impact of gun control and gun ownership levels on violence rates”. Journal of Quantitative Criminology, vol. 9 (3), 249–287.

Kontula, Osmo (1996). Poikkeusolojen rikollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos: Edita

Lehti, Martti (2002), Homicide in Finland from 1905 to 1932, Teoksessa: Koskivirta & Forsström (toim.) Manslaughter, fornication and sectarianism – norm-breaking in Finland and the Baltic area from mediaeval to modern times, Gummerus, Saarijärvi

Meinander, Henrik (2009). Suomi 1944 – Sota, yhteiskunta, tunnemaaisema. Helsinki: Kustannusyhtiö Siltala

Pöysä, Jyrki. (2015). Lähiluvun tieto: Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Rautelin, Mona, (2017). Piiloraiskauksien ja lapsenmurhien eettinen tutkimus. Teoksessa: Historiantutkimuksen etiikka. Toimittajat Eilola, Jari, Koskivirta, Anu & Lidman, Satu. Helsinki: Gaudeamus

Tarjamo, Kerttu (2006). Kansakunnan tulevaisuutta pelastamassa: viranomaisten keskustelu rikollisuudesta 1940- ja 1950-luvun Suomessa (2006). Teoksessa: Kun sota on ohi: Sodista selviytymisen ongelmia ja niiden ratkaisumalleja 1900-luvulla. Toimittajat Petri, Karonen & Kerttu, Tarjamo. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Vainio-Korhonen, Kirsi (2017). Vastuullinen historia. Teoksessa: Historiantutkimuksen etiikka. Toimittajat Eilola, Jari, Koskivirta, Anu & Lidman, Satu. Helsinki: Gaudeamus

Verkko, Veli (1945), Kolmivuotinen sota ja aselepo rikollisuuskriisien aiheuttajina – Nykyinen rikollisuuskriisi historiamme pahin, Artikkelit lehdessä Itsenäinen Suomi n:o 19/1945, Helsinki.

Verkko, Veli (1949). Lähimmäinen ja oma henki – sosiaalipatologisia tutkimuksia Suomen kansasta. Jyväskylä: Gummerus.

Ylikangas, Heikki (1986), Käännekohtat Suomen historiassa, WSOY, Porvoo.

Ylikangas, Heikki (1990), A Historical Review of violent Crime in Finland, Teoksessa: Ylikangas (1998), About Violence, Rikollisuuden historia -projektin julkaisuja 1, Helsingin Yliopisto, Helsinki.

Verkkolähteet

Lehti, Martti (2019). Henkirikollisuuskatsaus 2019. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 34/2019, Verkkojulkaisuja, https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/301889/Katsauksia_34_Lehti_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Katsottu 12.5.2023

Vasabladet 13.8.1947

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2298973?page=1>

Katsottu 21.5.2023